

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

Zoe Petre (coordonator)
Bogdan Teodorescu
Corina Andrei

MANUAL
PENTRU
CLASA
A IV-A

ISTORIE

CORINT
EDUCAȚIONAL

SEMESTRUL I

Zoe Petre (coordonator)
Bogdan Teodorescu
Corina Andrei

MANUAL
PENTRU
CLASA
A IV-A

ISTORIE

SEMESTRUL I

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației Naționale și Cercetării Științifice.

Manualul școlar a fost aprobat prin Ordinul ministrului educației naționale și cercetării științifice nr. 5472 din 12.10.2016, în urma evaluării, și este realizat în conformitate cu programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 5003 din 02.12.2014.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând cu anul școlar 2016–2017.

Inspectoratul școlar

Școala / Colegiul / Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

*Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

116.111 - numărul de telefon european de asistență pentru copii

Date despre autori:

Zoe Petre (coordonator) - profesor universitar, doctor în istorie, autor de lucrări de specialitate, manuale și auxiliare.

Bogdan Teodorescu - profesor, gradul didactic I, doctor în istorie, secretar general al Societății de Științe Istorice din România, autor de lucrări de specialitate și manuale.

Corina Andrei - profesor în învățământul primar, gradul didactic I, Școala Gimnazială nr. 24 din București, autor de manuale și auxiliare școlare.

Referenți:

Mirela Popescu, profesor metodist, gradul didactic I, Colegiul Național „Spiru Haret”.

Mihai Stamatescu - profesor, gradul didactic I, Școala Gimnazială „Alethea” din București.

Dumitru Tomoni - profesor, gradul didactic I, doctor în istorie, Liceul Teoretic „Traian Vuia” din Făget.

Lectură de specialitate: **Lia Decei**

Redactare: **Alina Sârbu**

Tehnoredactare computerizată: **Lorena Ionică**

Design copertă: **Dan Mihalache**

Hărțile au fost reproduse după atlasele de istorie ale Editurii Corint.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României PETRE, ZOE

Istorie : manual pentru clasa a IV-a / Zoe Petre (coord.), Bogdan Teodorescu, Corina Andrei. - București : Corint Educațional, 2016

2 vol.

ISBN 978-606-782-043-0

Semestrul 1. - 2016. - ISBN 978-606-782-044-7

I. Teodorescu, Bogdan

II. Andrei, Corina

94(498)(075)

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate EDITURII CORINT EDUCAȚIONAL, parte componentă a GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

Pentru comenzi și informații, contactați:

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Departamentul de Vânzări

Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București,

cod poștal 010517. Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20

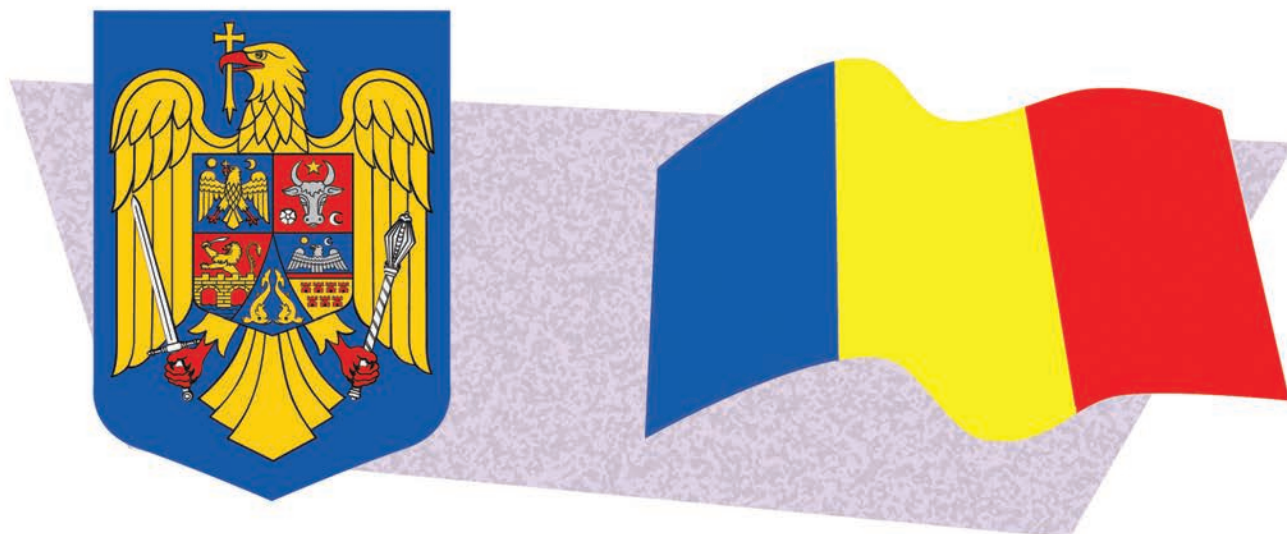
Depozit

Calea Plevnei nr. 145, sector 6, București,

cod poștal 060012. Tel.: 021.310.15.30

E-mail: vanzari@edituracorint.ro

Magazin virtual: www.edituracorint.ro

DEȘTEAPTĂ-TE, ROMÂNE!

*Versuri: Andrei Mureșanu
Muzica: Anton Pann*

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertatea și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

CUVÂNT-ÎNAINTE

Astăzi ai găsit pe bancă un manual nou care are titlul *Istorie*. Te-ai întrebat, probabil, ce anume vei studia la această disciplină. Răspunsul este simplu și complicat, deopotrivă.

Cuvântul „istorie” semnifică, de regulă, o poveste despre oameni și întâmplări. Cum aceia care o ascultă sau o citesc trebuie să fie convinși că nu a fost inventată, istoricul este obligat să o fixeze într-un timp și într-un spațiu. Informațiile sunt prezentate cu ajutorul anumitor cuvinte specifice. În fine, povestea trebuie să aibă un tâlc, să conducă la o povață, să aibă un sfârșit din care fiecare să învețe ceva pentru sine și pentru viața sa.

Informațiile din acest manual sunt grupate în mai multe rubrici: **Reține**, **Dicționar**, **Cronologie** etc. Pentru a te ajuta să plasezi în timp evenimentele studiate, în deschiderea fiecărui capitol există și o axă a timpului.

Textul fiecărei lecții este îmbogățit de filmele, imaginile și jocurile interactive din manualul digital, pentru o mai bună înțelegere.

Studiind istoria, la sfârșitul anului vei reuși:

- să localizezi în timp și în spațiu evenimentele istorice studiate;
- să explorezi surse care te pot ajuta să înțelegi faptele și evenimentele din trecut și din prezent;
- să utilizezi termeni istorici în diferite situații de comunicare;
- să îți formezi o imagine pozitivă despre tine și despre ceilalți, despre comunitatea locală și națională din care faci parte.

Dacă, la sfârșit, toate cele aflate din acest manual îți vor deveni apropiate, o să poți spune, fără a greși, că ai înțeles, că îți place și că în viața ta istoria este importantă.

Autorii

TRECUTUL ȘI PREZENTUL DIN JURUL NOSTRU

În acest capitol vei afla ce este istoria, știința care ne ajută să știm cine suntem, de unde venim și spre ce ne îndreptăm.

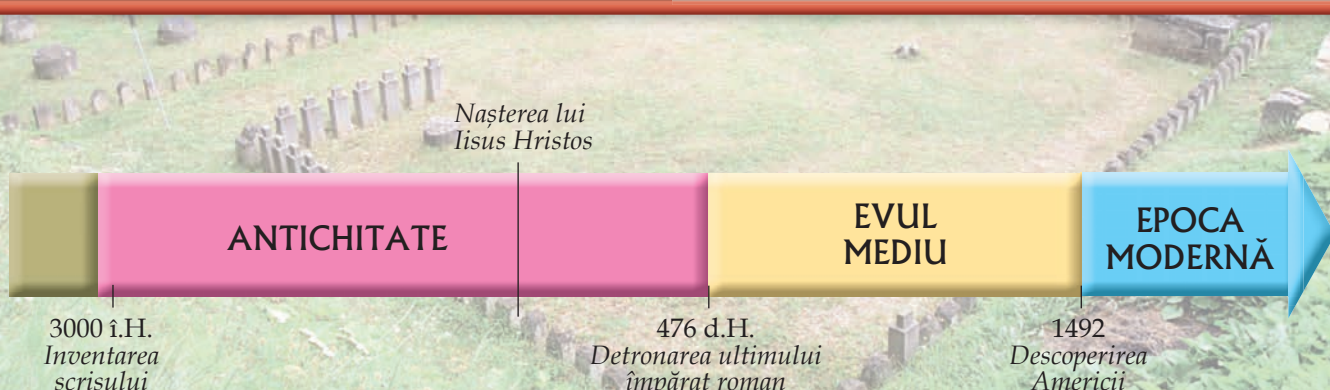
Mai întâi, viața de fiecare zi reprezintă istoria fiecăruia dintre noi. Ca într-un joc de cercuri concentrice, urmează istoria familiei și a comunității. Tot istorie este drumul strămoșilor, care urcă pe verticală, dinspre trecut spre prezent.

Apoi, pentru a cuprinde întregul cerc, aranjăm înăuntrul său lumea, a cărei cunoaștere nu ar fi fost posibilă fără marii exploratori.

Pentru a înlesni înțelegerea trecutului, istoricii l-au împărțit în epoci (perioade), fiecare începând cu un eveniment considerat atât de important, încât a schimbat complet viața oamenilor. Dintre acestea, în clasa a IV-a, vei învăța despre: Antichitate, Evul Mediu, epoca modernă și contemporană.

În acest capitol îți vei forma următoarele competențe specifice:

- să ordonezi cronologic evenimente din viața familiei sau fapte prezentate într-o situație de învățare;
- să localizezi în spațiu evenimente istorice;
- să utilizezi corect termeni istorici accesibili în situații de comunicare orală și scrisă;
- să îți exprimi ideile referitoare la importanța unor evenimente semnificative din istoria personală, locală, națională sau europeană;
- să identifici surse istorice utilizând o varietate de instrumente, inclusiv tehnologiile de informare și comunicare;
- să identifici, pe baza surselor, cauzele, consecințele și elementele care s-au schimbat sau nu într-o anumită perioadă de timp;
- să recunoști asemănările și deosebirile dintre tine și ceilalți, dintre persoane și grupuri.

TIMPUL ȘI SPAȚIUL ISTORIC

SURSELE ISTORICE

Istoria este știința care studiază trecutul. Acesta poate fi al comunităților, dar și al fiecăruia dintre noi. Istoria se întemeiază pe surse (izvoare sau mărturii istorice). Un obiect vechi ne transmite multe despre acela care l-a făcut și despre aceia care l-au folosit. Astfel, istoricii studiază uneltele, armele, podoabele, vasele, locuințele, mormintele sau ruinele unor clădiri din vechime, pe care le consideră **surse nescrise**.

Monede de aur dacice

Foarte prețioase sunt și **sursele scrise**: inscripțiile, documentele, actele, hărțile, scrierile istorice sau literare dintr-o anumită epocă. Informațiile acestora sunt verificate și istoricii află cine a fost autorul lor, când și cu ce scop au fost scrise.

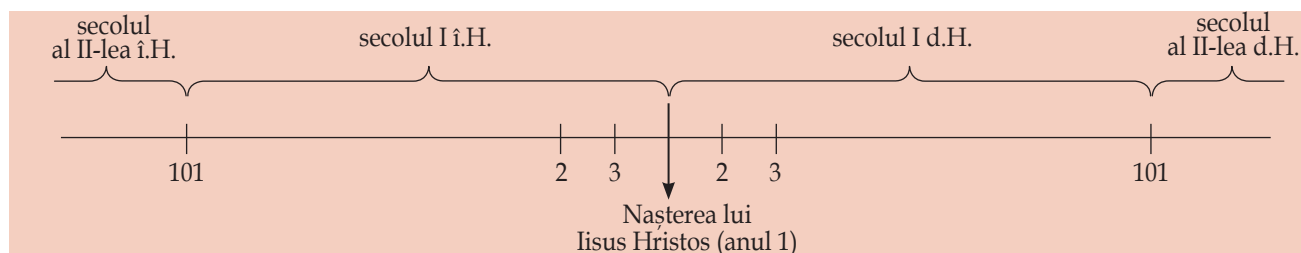
Când studiem istoria, putem folosi informații aflate la alte discipline școlare: la limba și literatura română, la educație civică sau religie, la geografie etc. Astfel, la religie ai aflat deja o informație istorică importantă:

născut în urmă cu peste 2 000 de ani, Iisus Hristos a deschis o nouă eră în istoria omenirii, era creștină. Oamenii care se consideră creștini numără anii începând de atunci: în ordine crescătoare pe aceia după Hristos (d.H.), iar pe cei de dinainte de Hristos (î.H.) invers, în ordine descrescătoare. Mai jos, găsești o axă a timpului, adică o linie dreaptă pe care au fost marcate momentul nașterii lui Hristos, anii și secolele dinainte și după acest eveniment.

La geografie vei învăța că o hartă este o reprezentare în plan, simplificată și generalizată a unei suprafețe. Formele de relief, drumurile, localitățile etc. sunt redată prin semne convenționale, explicate într-o legendă. La istorie vei folosi hărți pe care sunt reprezentate regatele sau imperiile din vechime, locurile unde s-au purtat bătălii sau au fost făcute descoperiri arheologice etc.

Trei zeițe (monument roman)

DICTIONAR

Arheolog = om de știință care scoate la lumină, prin săpături științifice, și cercetează vestigiile trecutului, sursele nescrise ale istoriei.

Cronologie = știința care studiază sistemele de măsurare a timpului și modul de datare a evenimentelor.

Regat = stat condus de un rege.

Imperiu = împărăție.

Clepsidra, unul dintre cele mai vechi instrumente de măsurare a timpului

PORTOFOLIU

Coleționează surse istorice în original, fotografiate sau copiate din reviste sau cărți. Organizează-le și folosește-le pentru fiecare eveniment istoric pe care îl vei studia.

Exersează

► Din informațiile dobândite la orele de matematică, amintește-ți câți ani sunt într-un deceniu, un secol (sau veac) și un mileniu. Folosind apoi axa timpului din pagina alăturată, spune câți ani s-au scurs între anul 200 î.H. și anul 101 d.H. Dar între secolul I î.H. și secolul al II-lea d.H.?

► Privește harta de mai sus și numește popoarele care locuiau în vechime pe teritoriul României de astăzi.

► Citește cu creionul în mână următorul text care aparține unui istoric român:

„Istoria este adevărata povestire și înfățișare a întâmplărilor neamului omenesc, care ne arată ce am fost, de unde am venit, ce suntem și ce avem să fim. Dacă aș reuși să dezvolt în inima voastră interesul pentru istoria patriei, m-aș fâli că am sporit în voi iubirea de patrie.”

(Mihail Kogălniceanu)

Răspunde la următoarele întrebări și rezolvă cerința:

- Numește știința la care se referă textul.
- Ce studiază istoria?
- De ce crezi că Mihail Kogălniceanu considera că studierea istoriei poate să îi facă pe oameni să își iubească țara?

JOC DE ROL

Imaginează-ți că ești ghid la muzeul de istorie. Povestește-le colegilor tăi despre sursele istorice pe care le vei putea prezenta atunci când ei vor veni în vizită la muzeu.

PROIECT

Studiază cu ajutorul bibliotecilor și al internetului și descoperă imagini reprezentative, filme și informații despre diverse surse istorice referitoare la trecutul poporului român. Adună-le și grupează-le pe teme. La sfârșitul anului școlar, organizați în clasă un concurs și desemnați cea mai reușită colecție de surse istorice în format electronic. Se vor evalua: importanța surselor istorice, reprezentativitatea acestora pentru evenimentele studiate, diversitatea tematică, organizarea și clasificarea acestora.

Reține!

- **Spațiul istoric** se referă la o anumită zonă geografică, un teritoriu unde s-a desfășurat un eveniment istoric.
- **Sursele (izvoarele, mărturiile, dovezile) istorice** se împart în:
 - **surse nescrise** - ruine, morminte, unelte, arme, îmbrăcăminte, podoabe, vase etc.;
 - **surse scrise** - inscripții, monede, documente, hărți, scrieri istorice sau literare etc.

Fragment dintr-un mozaic roman cu lunile anului (aici: aprilie)

Exersează

- Decupează, din carton, un dreptunghi asemănător unei rigle: va fi o axă a timpului numai a ta. Marchează anul nașterii lui Hristos, apoi împarte-o în diviziuni egale care să marcheze secolele de dinainte și de după acest eveniment și păstrează-o în învelitoarea manualului de istorie, pentru a o putea folosi pe tot parcursul anului. Anul 1 d.H. aparține secolului întâi din primul mileniu, iar al doilea secol începe cu anul 101 d.H. Precizează în ce secol și în ce mileniu s-a aflat anul 1492, când exploratorul Cristofor Columb a descoperit America. Marchează acest an pe axa timpului realizată de tine.

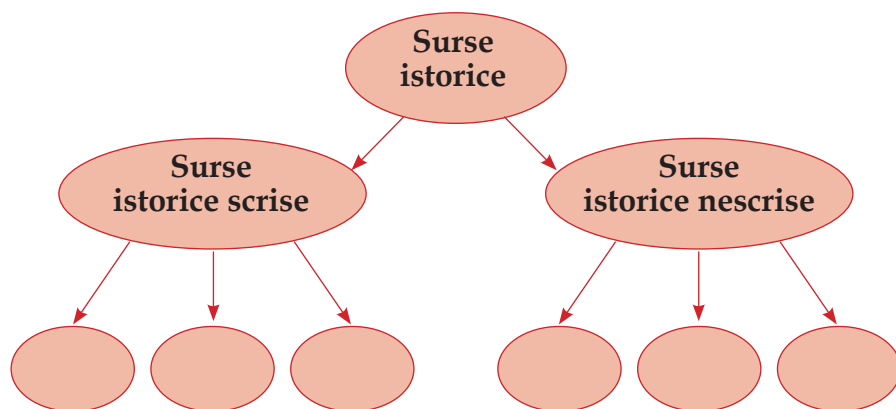
➤ Citește cu creionul în mână următorul text:

„Evreii au pornit numărătoarea anilor de la creația lumii: 3761 î.H.; (...) romanii socoteau anii de la întemeierea Romei, 753 î.H.; creștinii au început numărătoarea din anul nașterii lui Iisus Hristos, considerat anul 1; era musulmană începe în anul 622 d.H., atunci când Mahomed s-a refugiat de la Mecca la Medina.”

(Ovidiu Drîmba, *Istoria culturii și civilizației*)

- Ordonează cronologic și înscrie, pe axa timpului, anii în care s-au desfășurat evenimentele din text.
- Numește două spații istorice precizate în document.
- Precizează două evenimente importante care au reprezentat începutul unor ere istorice.

➤ Copiază „ciorchinele” de mai jos în caiet, apoi completează-l cu exemple de surse istorice scrise și nescrise. Poți adăuga „boabe” noi.

➤ Pentru a nota milenii și secolele, se utilizează cifrele romane. Romanii au inventat șapte simboluri pentru a scrie cifrele:

I = 1, V = 5, X = 10, L = 50, C = 100, D = 500 și M = 1 000.

Prin combinarea lor se obțineau diverse numere:

II = 2, IV = 4, IX = 9, XI = 11, XL = 40, LX = 60, XC = 90,

CD = 400, MDXI = 1 511 etc.

- Scrie, utilizând cifrele romane, anul în care ne aflăm.
- Scrie, utilizând cifrele romane, anul nașterii tale, apoi pe acela în care ai început școala.

Timpul reprezentat ca un înțelept care ține în mână o clepsidră.

CRONOLOGIE

3000 î.H. – dată aproximativă când a fost inventată scrierea, considerată momentul de început al Antichității.

753 î.H. – întemeierea Romei.

1 d.H. – începutul erei creștine.

TRECUTUL ȘI PREZENTUL FAMILIEI MELE

O frumoasă amintire de familie

În casa lui Călin, un băiat cu ochi vii și pătrunzători, s-au adunat, într-o zi de iarnă, toate generațiile familiei sale: copiii, părinții, bunicii și chiar și un străbunic, prilej minunat pentru depănarea poveștilor din trecutul familiei. Călin a aflat că

străbunicul, farmacist, se născuse în timpul Primului Război Mondial, la fel ca soția sa, într-o familie de intelectuali care îi însuflaseră dragostea pentru învățătură. Se întâlnise cu străbunica lui Călin în primii ani ai tinereții, pe când erau amândoi studenți, și rămăseseră împreună.

Apoi străbunicul fusese trimis pe front în al Doilea Război Mondial, în linia întâi a luptelor, în batalionul sanitar. După război se născuseră bunicii lui Călin, copii și adolescenți în anii 1960, apoi studenți la aceeași facultate și, în fine, profesori.

Părinții lui Călin s-au ivit pe lume în urmă cu patruzeci de ani. În prezent, tatăl este inginer IT, iar mama, profesoară. Călin s-a născut în urmă cu nouă ani, el fiind elev în clasa a IV-a la data poveștii noastre.

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
 - Câți membri are familia lui Călin? Dar familia ta?
 - Ce a aflat Călin despre trecutul familiei sale?
 - A fost vreunul dintre strămoșii tăi martorul unui eveniment istoric important? Descrie poveștile de familie pe care le cunoști despre acest eveniment.
- Alcătuiește un calendar al evenimentelor din viața familiei tale (sărbători religioase, zile de naștere etc.).
- Realizează o axă a timpului pe care să reprezinți principalele evenimente din viața ta (anul nașterii, al începerii grădiniței sau școlii etc.). Prezintă-le această axă colegilor și explică-le de ce ai ales evenimentele pe care le-ai marcat. Organizați apoi un concurs pentru a stabili care a fost cea mai reușită axă a timpului.

Prima zi de școală

► Citește cu creionul în mână următorul text:

„Familia Moromete se întorsese mai devreme de la câmp. Când ajunseseră acasă, Paraschiv, cel mai mare dintre copii, se dăduse jos din căruță, lăsase pe alții să deshamme și să dea jos uneltele, iar el întinsese pe prispă o haină veche și se culcase peste ea. La fel făcuse și al doilea fiu, Nilă, iar cele două fete, Tita și Ilinca, plecaseră repede la gărlă să se scalde.

Rămas singur în mijlocul bătăturii, Moromete, tatăl, trăsesse căruța sub umbra mare a celor doi salcâmi de lângă poarta grădinii și apoi ieșise și el la drum (...). Părea de la sine înțeles că singură mama rămânea să aibă grijă ca ziua să se sfârșească bine.” (Marin Preda, *Moromeții*)

Încearcă să îți aduci aminte ce ai învățat anul trecut la orele de educație civică despre familie, apoi, răspunde la următoarele întrebări:

- Din cine este alcătuită o familie?
 - Cum își petrec timpul liber membrii familiei Moromete?
 - Cum își petrece timpul liber familia ta?
- Caută cel mai vechi obiect care aparține familiei tale sau roagă-i pe bunici ori pe părinți să ți-l arate. Analizează-l, află care este istoria lui, apoi împachetează-l și transportă-l cu grijă la școală. Spune-le colegilor ce știi despre acest obiect și de ce este important pentru familia ta.
- Privește fotografia de mai sus și pe aceea din pagina 10. Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc familiile prezentate? De ce?

DICTIONAR

Arbore genealogic = desen sau schemă care arată membrii familiei cuiva (frați, surori, înaintași) și legăturile de rudenie dintre aceștia.
Generație = grup de oameni născuți în aceeași perioadă, care au aproximativ aceeași vârstă.

Blazonul familiei regale britanice

ȘTIAI CĂ?

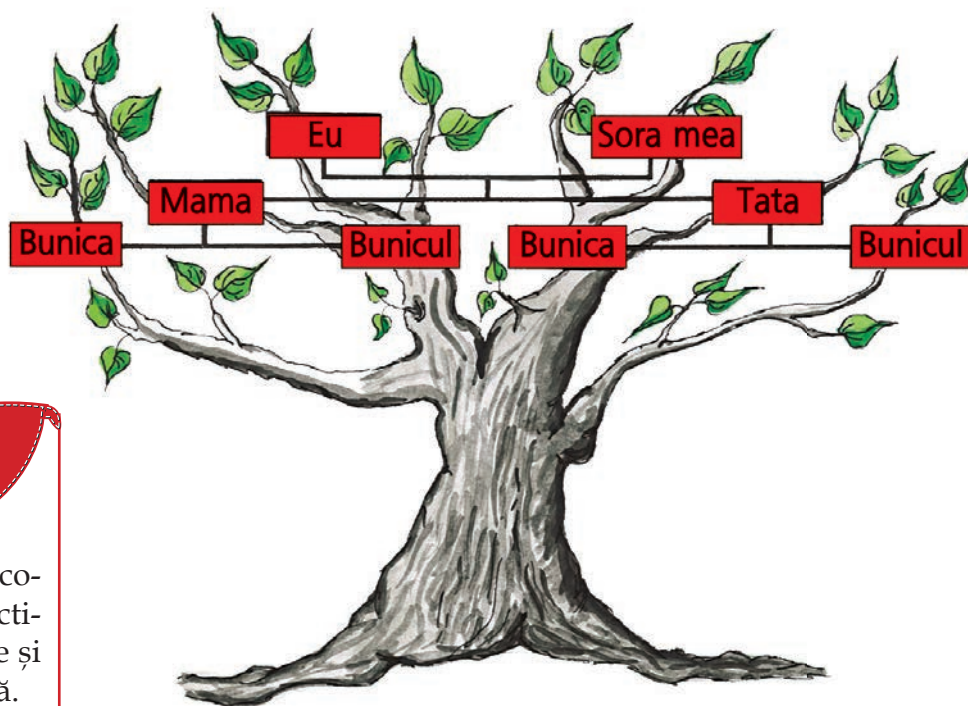
Famiile nobile folosesc o stemă specială, numită blazon, care seamănă cu stema unui stat sau oraș.

Arborele genealogic
al unui nobil

Reține!

- **Familia** este un grup de persoane între care există relații de rudenie. Membrii unei familii au un strămoș comun.
- Evenimentele importante din viața unei familii sunt: căsătoria, nașterea copiilor, sărbătorile tradiționale, aniversările. Ele reunesc rudele și sunt un mod de a strânge legăturile dintre acestea.
- În cadrul familiei sunt păstrate tradițiile și valorile unei anumite generații de oameni.

Arborele genealogic

JOC DE ROL

- Mimează în fața colegilor una dintre activitățile tale cotidiene și cere-le să o ghicească.
- Scrie, pe mai multe bilețele, numele membrilor unei familii („mama”, „tata” etc.). Roagă un coleg sau o colegă să aleagă un bilețel, apoi cere-i să interpreteze o activitate de zi cu zi a respectivului membru al familiei sale. Ghicește despre ce activitate este vorba, apoi schimbați rolurile.

Exersează

- Alcătuieste un arbore genealogic al familiei tale asemănător celui prezentat în manual, unde să marchezi numele și gradele de rudenie dintre membrii familiei.
- Scrie o compunere în care să prezinți activitățile desfășurate zilnic de familia ta, precum și modul de petrecere a timpului liber. Adu-o la școală și fă schimb de compuneri cu colegul sau colega de bancă. Discutați despre asemănările și deosebirile dintre compunerile voastre. Cum vi le explicați?

➤ Jurnalul în imagini al familiei mele: pune întrebări despre trecut membrilor vârstnici ai familiei tale. Scrie, înregistrează audio răspunsurile lor sau filmează-le.

- Realizează un montaj al înregistrărilor și prezintă-l colegilor.
- Din datele culese, alcătuiește povestea familiei tale, istoria ei, sub forma unui jurnal înfrumusețat cu fotografii de familie vechi și noi.

➤ Descrie o sărbătoare de familie la care ai participat (numește persoanele prezente, motivul care le-a reunit, în ce a constat sărbătoarea, cum s-au distrat vârstnicii și tinerii etc.).

➤ Redactează o compunere despre o persoană importantă din trecutul familiei tale. Povestește de ce a devenit importantă pentru voi.

➤ După ce ai copiat în caiet tabelul următor, completează-l cu datele cerute.

Domnitorul Neagoe Basarab și familia sa

Numărul de persoane din familia ta	Cel mai vârstnic membru	Cel mai tânăr membru	Membrul familiei care îți este cel mai drag

Compară tabelul completat de tine cu acelea completate de colegii tăi. Ce asemănări și ce deosebiri există între ele?

➤ Privește cele două imagini alăturate care înfățișează două familii de domnitori din trecut. Ce observi? Compară-le cu fotografia familiei de la pagina 10. Descrie asemănările și deosebirile într-un eseu de o jumătate de pagină.

➤ Cere-le părinților sau bunicilor o fotografie în care să fie înfățișată familia voastră, în timpul liber sau când desfășoară anumite activități cotidiene. Prezintă fotografia colegilor. Nu uita că, atunci când „citim” sau comentăm o imagine, trebuie să descriem: numărul persoanelor, hainele pe care le poartă, modul în care sunt înfățișate (în picioare sau așezate, singure sau în grup etc.), relația dintre acestea, locul și momentul în care au fost surprinse.

Domnitorul Constantin Brâncoveanu și familia sa

VIAȚA ÎN COMUNITATEA LOCALĂ ȘI NAȚIONALĂ

Paradă militară de ziua națională

Dana, elevă în clasa a IV-a, a învățat la educație civică despre comunități și știe că acestea pot fi locale (ale satului sau orașului), regionale ori naționale. A mai înțeles că sărbătorile sunt importante pentru a-i apropia pe oameni.

Ea și-a rugat părinții să participe împreună la manifestările consacrate zilei

naționale a României, căci nu există ocazie mai bună pentru a constata că faci parte dintr-o comunitate numeroasă și unită.

– Ziua de 1 Decembrie este numită „sărbătoarea tuturor românilor”, în amintirea actului istoric de la Alba Iulia, din 1918, în urma căruia Transilvania s-a unit cu Regatul României, i-a spus tatăl.

În acea zi, de peste tot răsună *Deșteaptă-te, române!*, imnul nostru național, iar străzile și casele erau împodobite cu steagul tricolor. Grupuri mari de oameni se îndreptau spre piața centrală, unde se pregătea o paradă militară.

Dana l-a întrebat pe tatăl său de ce defilează armata de 1 Decembrie, de vreme ce România nu vrea să amenințe pe nimeni. A aflat că parada este un semn că națiunea noastră este puternică și stabilă, iar intonarea imnului și prezentarea steagului tricolor sunt semne ale iubirii și respectului nostru față de țară.

Exersează

- ▶ Precizează de ce sărbătoresc românii ziua de 1 Decembrie.
- ▶ Descrie, într-un eseu de o pagină, cum este celebrată ziua națională în localitatea ta.
- ▶ Adu argumente pro și contra desfășurării paradelor militare, discutând cu colegii în grupuri de câte trei.

Reține!

- ▶ **Comunitatea locală** (rurală sau urbană), **regională** sau **națională** reprezintă un grup de oameni având limbă, obiceiuri sau interese comune, motiv pentru care s-au asociat, populând un anumit teritoriu.
- ▶ Comunitățile urbane și cele rurale sunt reunite în **comunitatea națională**.

Exersează

► Privește cu atenție imaginile de mai sus care înfățișează un sat (în stânga) și un oraș (în dreapta). Alege tipul de comunitate în care trăiești și descrie imaginea corespunzătoare acesteia. Compară localitățile, apoi discută asemănările și deosebirile dintre ele cu colegii de clasă, în grupuri de câte trei elevi.

► Scrie o compunere despre localitatea în care trăiești. Prezintă monumentele sau clădirile sale importante, împreună cu istoria acestora. Vizitează aceste locuri importante pentru comunitatea ta locală.

► Privește și apoi descrie imaginea de mai jos, în care ne este înfățișat un târg din trecut, pornind de la următoarele întrebări: cum sunt îmbrăcați oamenii? Ce fac ei? Cunoști evenimente asemănătoare ale comunităților locale din prezent?

ȘTIAI CĂ?

La Sighișoara se organizează anual un festival medieval la care participă ansambluri de muzică și actori care reconstituie scene din viața oamenilor din Evul Mediu. Acesta este un mod foarte interesant de a sărbători comunitatea locală și istoria ei.

DICTIONAR

Rural = de (la) sat; sătesc.

Urban = de (la) oraș; orășenesc.

COMUNITĂȚI ALE MINORITĂȚILOR DIN ROMÂNIA

În România conviețuiesc în mod pașnic, alături de români, cetățeni care aparțin mai multor etnii: maghiară, germană, romă, sârbă, croată, rusă, ucraineană, turcă, tătară ș.a.

Țărani maghiari în costume populare (secolul al XIX-lea)

Ungurii sau **maghiarii** (cum își spun ei înșiși) sunt urmașii unei populații originare din Asia care s-a așezat la vest de Tisa, în Câmpia Panonică. În anul 1000 au întemeiat un regat creștin. Au cucerit apoi Transilvania locuită de români.

Germanii ocupau, în vechime, un spațiu întins în nordul Europei, între fluviile Vistula și Rin, ajungând la sud până la Dunăre. Erau, deopotrivă, soldați și țărani. Dezvoltând o puternică civilizație urbană, ei au oferit Europei un model de muncă bine organizată. Regii Ungariei i-au adus în Transilvania, unde au fost numiți **sași**, după locul de unde provenea cel mai mare grup al lor, Saxonia. Așezarea lor pe teritoriul

provinciei urmări dezvoltarea agriculturii, a meșteșugurilor și a comerțului, precum și apărarea teritoriului.

Sașii au înființat sate noi, iar în timp au întemeiat și dezvoltat orașe, precum: Brașov, Sibiu, Sighișoara, Mediaș sau Bistrița. Priceperea, îndemânarea și corectitudinea le-au adus respectul celorlalți locuitori ai Transilvaniei.

Tineri în costume populare săsești

Comunități de **secui**, **sârbi**, **bulgari**, **ruși** și **ucraineni** locuiesc în zilele noastre în diverse regiuni ale României. **Sârbii** sunt mai numeroși în Banat. **Bulgarii**, mari cultivatori de legume, au trecut Dunărea și s-au așezat în județele din sudul României marginite de fluviu. Pe **rușii lipoveni** îi găsim în Delta Dunării; ei sunt pescari renumiți.

Toți cetățenii României, indiferent de etnie, sunt liberi și trăiesc așa cum doresc. Membrii minorităților naționale se bucură de garantarea tuturor drepturilor, la fel ca românii.

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
 - Cine a inițiat colonizarea germană a Transilvaniei?
 - În ce zone ale țării noastre s-au stabilit rușii, sârbii și bulgarii?
- Precizează spațiul istoric în care s-au stabilit ungurii.
- Precizează anul și secolul în care maghiarii și-au constituit statul.
- Numește principalele așezări transilvănene ale sașilor.

Oameni îmbrăcați în costume populare rusești.

- În grupuri de câte patru elevi, alcătuiți un calendar al sărbătorilor locale și naționale care sunt celebrate în localitatea voastră. Notați data de desfășurare și activitățile prilejuite de fiecare sărbătoare.
- Adună fotografii care să înfățișeze localitatea ta în diverse perioade ale istoriei sale și organizează-le, cronologic, într-un album. Compară-le și stabilește care sunt asemănările și deosebirile dintre ele. Scrie apoi o compunere despre modul în care s-a transformat localitatea ta în timp.
- Realizează o fișă a școlii tale, cu următoarele repere:
 - numele școlii;
 - explicația numelui școlii;
 - data înființării școlii;
 - istoria școlii;
 - rolul școlii tale în viața comunității locale.

DICTIONAR

Etnie = grup de oameni având aceeași limbă și tradiții culturale comune.

Minoritate = parte mai puțin numeroasă a unui grup (comunitate, popor etc.).

PORTOFOLIU

Realizează un portofoliu despre minoritățile care trăiesc în prezent pe teritoriul României, folosind enciclopediile în format electronic sau tipărite, revistele sau cărțile de istorie. Caută informații despre istoria minorităților (evenimente istorice și monumentele care le comemorează, unelte, arme, veșminte și mâncăruri tradiționale), dar și despre tradițiile, sărbătorile și religia specifice. Clasa se va împărți în mai multe grupe de elevi, fiecare alegându-și o minoritate.

COPILĂRIA DE IERI ȘI DE AZI

Copiii învață meșteșugurile părinților și bunicilor.

„Am fost dat la școală la 8 ani, doar ca să învăț să mă iscălesc. Apoi, asemenea fraților mei mai mari, ar fi urmat să ar pământul și să cresc vite. În primul an abia am trecut clasa, deși m-am trezit cu uimire că învățasem să citesc. Mai departe nu puteam merge, pentru că nu aveam cărți.

Mama mi-a dat cinci lei, de care făcuse cu greu rost, să-mi cumpăr măcar *Citirea*. Dar o *Citire* costa 25 de lei și învățătorul s-a angajat să-mi cumpere, de banii pe care-i aveam, un maculator.”

(Marin Preda, *Viața ca o pradă*)

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
 - De ce și-au trimis părinții copilul la școală abia la vârsta de 8 ani?
 - Cum îți explici atitudinea față de educație a părinților personajului?
 - Amintește-ți ce ai învățat la educație civică despre drepturile copilului. Ce drept îi era încălcat copilului din text?
- Precizează un motiv pentru care băiatul nu putea continua școala.

Copiii s-au jucat dintotdeauna. Acestea sunt câteva jucării din trecut.

- Scrie o compunere în care să prezinți viața unui copil din trecut. Prezintă avantajele și dezavantajele vieții sale. Folosește informațiile învățate la educație civică despre drepturile care le sunt garantate copiilor în prezent. Cum crezi că trăiau copiii pe vremea când nu aveau aceste drepturi?
- Întreabă-ți părinții cum a fost copilăria lor. Notează, într-un carnetel, cum învățau, ce jocuri jucau, ce drepturi și ce obligații aveau. Prezintă aceste notițe colegilor.

În familia lui Călin a început o discuție despre copilăria din diverse perioade. Tatăl crede că, de fapt, copiii de azi sunt diferiți de cei din trecut.

– Asta s-o crezi tu! Când veneai și tu în vacanță, cât era ziua de mare, te jucai cu restul copiilor. Tot satul răsuna de larma voastră, a intervenit bunica.

– Sigur că, la fel ca în trecut, și azi copiii au chef să se joace și să afle lucruri noi. Numai că vremurile s-au schimbat, a spus mama. Personajele din basme, atât de îndrăgite în trecut, riscă să fie înlocuite în prezent cu acelea din desenele animate sau din filmele pentru copii. Datorită progreselor tehnice, barierele dintre oamenii aflați în locuri diferite au căzut și, în mod firesc, a crescut dorința de comunicare. Toți copiii învață astăzi o limbă străină. Calculatorul și călătoria pe internet îi ajută din ce în ce mai mult să dobândească noi cunoștințe.

Exersează

► Realizează un tabel în care să scrii, pe o coloană, asemănările și pe alta deosebirile dintre copilăria de ieri și aceea de azi.

Reține!

- În prezent, copiii au dreptul: la o familie care să îi ocrotească; la hrană și apă suficiente; la o viață decentă; la îngrijire medicală; la educație, la joacă, la siguranță, la protecție; la folosirea limbii materne; la credință religioasă proprie; la exprimarea opiniilor.
- Organizați în clasă o expoziție cu tema *Copilăria*. Doamna învățătoare va împărți clasa în grupe de trei elevi. Fiecare grupă va nota gânduri despre copilărie și își va expune lucrarea pe un perete al clasei, apoi va analiza ce au scris ceilalți colegi. Fiecare grupă își va reexamina lucrarea și va discuta despre asemănările și deosebirile dintre lucrări.

JOC DE ROL

Organizați o vizită la Muzeul Satului cu clasa. Acolo, pe rând, asumați-vă rolul ghidului și, în timp ce vizitați casele vechi, încercați să descrieți cum era viața copiilor care locuiau în acestea. Unde crezi că învățau?

DICTIONAR

Convenția universală cu privire la drepturile copilului = document internațional care prevede drepturile fundamentale ale copilului și obligația tuturor statelor de a le respecta.
UNICEF = Fondul Internațional pentru Urgențe ale Copiilor al Națiunilor Unite, organizație internațională care apără drepturile fundamentale ale copiilor din întreaga lume.

POPOARE DE IERI ȘI DE AZI

DACII

*Zidul unei cetăți dacice
reprezentate pe Columna lui Traian.*

Prinicipalele popoare care au trăit pe teritoriul Europei în Antichitate au fost: grecii, romanii, dacii, galii și germanii. Acestea vor fi prezentate în continuare nu neapărat în ordinea mărimii sau a importanței istorice.

Cei mai îndepărtați strămoși ai noștri au fost dacii și geții, două neamuri înrudite care vorbeau aceeași limbă și care au trăit în urmă cu peste două milenii pe teritoriul de azi al țării noastre. În Transilvania actuală și în zonele învecinate viețuiau dacii. Ținuturile din Dobrogea de azi și toată câmpia Dunării erau locuite de geți.

Din textele vechi s-a aflat că geții credeau într-un zeu pe care îl numeau Zalmoxis. La el ajungeau cei care își pierduseră viața în

iureșul bătăliilor și tot lui îi trimiteau, odată la cinci ani, un sol să îi spună care le erau dorințele.

Dacii erau agricultori, păstori și apicul-tori, dar știau să lucreze lutul și fierul și își construiau locuințe din lemn și piatră, precum și cetăți, pe înălțimi. Portul lor, așa cum apare pe Columna lui Traian de la Roma, se aseamăna cu acela al țăranilor munteni de azi. Erau aprigi în luptă, pentru că se credeau nemuritori.

Cei mai importanți conducători ai geților și dacilor au fost Burebista și Decebal. Acesta din urmă a purtat două războaie împotriva armatelor împăratului Traian. El a fost înfrânt, iar Dacia a devenit provincie romană.

Principalele cetăți dacice din Munții Orăștiei

Coif dacic

Exersează

- Numeste-i pe cei mai îndepărtați strămoși cunoscuți ai românilor.
- Precizează principalele îndeletniciri ale dacilor.
- Menționează teritoriile locuite de daci și pe acelea ocupate de geți.
- Privește harta de mai sus, apoi spune care erau principalele cetăți dacice din Munții Orăștiei.

GRECII

În Antichitate, grecii trăiau, ca și azi, într-un ținut muntos, înconjurat de mare, din sudul Peninsulei Balcanice. Ei au fost printre cei mai iscușiți navigatori ai acelor timpuri. În nenumărate călătorii întreprinse cu scopul de a întemeia colonii, au străbătut de la un capăt la altul Marea Mediterană și Marea Neagră. Acasă, unde pământul roditor le îngăduia, cultivau cereale, măslini, lămâi și portocali.

În orașele lor au înflorit meșteșugurile olăritului și al prelucrării metalelor. Grecii făceau negoț cu produsele muncii lor, acolo unde le ajungeau corăbiile.

Încrăzători în puterea omului de a stăpâni și de a schimba lumea, ei și-au conceput zeii asemenea lor.

Grecii au pus bazele democrației, o formă de guvernare care există și în lumea contemporană.

Exersează

- Menționează principalele ocupații ale grecilor.
- Numește forma de guvernare inventată de greci în Antichitate.
- Folosind cunoștințele dobândite la orele de educație civică, precum și alte surse de informare, discutați, în grupuri de câte trei, despre binefacerile democrației.
- Privește harta de mai sus și citește cu atenție legenda ei, apoi identifică și numește trei colonii grecești de pe malul Mării Negre.

CRONOLOGIE

Secolul VIII î.H. – grecii construiesc primele colonii pe litoralul Asiei Mici, apoi în Peninsula Peloponez și în insulele învecinate.

Secolele VII-VI î.H. – grecii întemeiază coloniile Histria, Tomis și Callatis, pe teritoriul de astăzi al Dobrogei.

Secolul VI î.H. – prima menționare a geților, într-o carte a istoricului grec Herodot.

Monedă greacă cu chipul zeiței Atena

DICTIONAR

Colonie = cetate sau oraș construit de un popor pe un teritoriu străin.

Democrație = formă de organizare și conducere a unei comunități în care puterea aparține poporului.

ROMANII

Soldați romani

Roma este astăzi capitala Italiei, dar orașul, așezat în mijlocul unei regiuni cu pământ roditor și în apropierea mării, este vechi de peste două milenii și jumătate. Aici își are obârșia îndepărtată poporul care a stăpânit lumea și a întemeiat un imperiu mareț în Antichitate. În decursul mai multor secole, puterea Romei antice s-a întins treptat, mai întâi, în regiunile învecinate, apoi în Europa, în Asia și Africa.

Romanii au ridicat, în teritoriile cucerite, orașe înfloritoare, au construit poduri, drumuri și sisteme de aducere a apei (apeducte), au stimulat agricultura,

meșteșugurile și comerțul, au adunat copii în școli. Popoarele imperiului și-au însușit, treptat, limba latină și modul de viață roman, fenomen cunoscut drept romanizare. În ceea ce privește religia, romanii au sfârșit prin a împrumuta (cu denumiri proprii) zeii și modul de construire a templelor grecilor, precum și unele dintre divinitățile altor popoare cucerite.

În anii premergători conflictului cu dacii, Roma stăpânea cel mai întins imperiu al acelor timpuri. Secretul Imperiului Roman era simplu: o armată foarte puternică și instituții bine organizate. Marile unități militare (legiunile) erau alcătuite din oameni liberi, capabili, disciplinați și bine înarmați.

Colosseumul din Roma

Monedă romană pe care este reprezentat și un apeduct.

Exersează

- Numește cel mai întins imperiu al Antichității.
- Menționează două cauze ale succesului celui mai mare imperiu al Antichității.
- Numește două calități ale soldatului roman, de care depindea forța armatei din care făcea parte.
- Folosind și alte surse de informare, descrie două ocupații și, respectiv, două obiceiuri ale romanilor.

GALII

Galii ocupau teritoriul pe care s-a constituit Franța de astăzi. Practicau agricultura și prelucrau fierul și metalele prețioase. Făceau negoț și creșteau animale. Locuiau în case de lemn și piatră. Fiecare comunitate își avea zeii săi, iar preoții, numiți druizi, aveau și atribuții de judecători.

Vercingetorix a fost conducătorul care i-a unit pe gali în lupta împotriva Romei. Armatele conduse de Cezar, comandantul militar roman, s-au dovedit însă mai puternice și Galia a fost cucerită, devenind provincie romană.

GERMANII

Germanii trăiau în nordul Europei și erau organizați în triburi. Erau luptători, dar și buni meșteșugari. Își câștigau existența din vânat, pescuit, creșterea animalelor și cultivarea grâului și orzului. Se închinau unui zeu al războiului, Odin, și unei zeițe a rodniciei ogoarelor, Freya.

Creștinarea germanilor a început în secolul al IV-lea d.H., când preotul Wulfila a tradus în limba goților, o seminție a lor, Noul Testament.

SLAVII

Triburile slave trăiau în comunități obștești ai căror membri dețineau în comun pământul. La început, se întrețineau din pescuit, creșterea porcilor și a oilor și din albinărit. Credințele lor se îndreptau spre zeii războiului și ai fertilității.

Începând cu secolele VI-VII, slavii au pătruns în Europa centrală, răsăriteană și sudică împărțindu-se în mai multe popoare (ucraineni, ruși, bielușii etc.).

Creștinarea slavilor a început în secolul al X-lea, fiind înlesnită de traducerea Bibliei în limba lor de către frații Chiril și Metodiu. Aceștia au inventat alfabetul chirilic.

Exersează

► Răspunde la următoarele întrebări:

- Cum se numea conducătorul roman cu care s-a luptat Vercingetorix?
- Unde viețuiau germanii?
- Cum se numea alfabetul inventat de Chiril și Metodiu?

Zeul galilor

Pagină din Biblia preotului Wulfila

Sfinții Chiril și Metodiu arată alfabetul chirilic.

TURCII

Biserica „Sfânta Sofia” din Constantinopol, transformată în moschee de către turci.

Strămoșii turcilor de azi alcătuiau, în Evul Mediu, mari grupuri de populații nomade în Asia Centrală, care adoptaseră religia islamică. Împinși spre vest, în secolul al XIII-lea, de marea invazie mongolă, ei au ajuns în Siria și Anatolia. Erau buni soldați, dar și agricultori. Turcii au adoptat religia islamică.

Sub conducerea lui Osman I și a urmașilor săi, turcii au constituit un mare imperiu. Capitala acestuia a devenit orașul Constantinopol, denumit de ei Istanbul, după ce l-au cucerit în 1453.

Osman I

Țările Române s-au înfruntat secole de-a rândul cu puterea otomană și, în cele din urmă, sultanii le-au supus. Acestea nu au devenit, însă, parte din imperiu, iar sultanii au respectat credința noastră strămoșească (creștină) și drepturile domnitorilor români.

O comunitate turcă trăiește și astăzi în Dobrogea, fiind așezată acolo din vremurile îndepărtate, când provincia aparținea Imperiului Otoman.

Mahomed Cuceritorul intră în Constantinopolul pe care tocmai l-a ocupat.

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
 - De unde proveneau strămoșii turcilor de astăzi?
 - Care au fost relațiile dintre Țările Române și Imperiul Otoman?
 - Unde se află cea mai mare comunitate turcă de pe teritoriul României de astăzi?
- Numește religia turcilor.
- Lucrând în pereche, împreună cu colega sau colegul de bancă, descoperiți din cărți, reviste sau din enciclopediile electronice mai multe informații despre credința, portul, obiceiurile și modul de viață ale turcilor, apoi prezentați-le colegilor.

Reține!

- În Europa, principalele popoare ale Antichității au fost: **grecii, romanii, dacii, galii și germanii.**
- În Evul Mediu, în Europa au ajuns **slavii și turcii.**

Popoare europene de ieri: ■ în Antichitate ■ în Evul Mediu

Exersează

- Privește cu atenție harta de mai sus. În ce parte a Europei au pătruns, la începutul Evului Mediu, slavii și turcii? De ce?
- Caută informații despre religia grecilor antici și alcătuiește o compunere în care să prezinți principalii zei greci.
- Urmărește cu atenție filmele din varianta electronică a acestei lecții. Pe baza informațiilor dobândite cu ajutorul lor și a altora, descoperite de tine în enciclopedii tipărite sau publicate on-line, în cărți și reviste, completează un tabel despre slavi și turci, după modelul de mai jos.

	Slavi	Turci
Ocupații		
Tradiții și obiceiuri		
Religie și sărbători		
Îmbrăcăminte		
Alimentație (mâncăruri tradiționale)		

ȘTIAI CĂ?

- Centrul religios al dacilor era la Sarmizegetusa.
- Printre personalitățile culturii grecești se numără Herodot, părintele istoriei, Pitagora, părintele matematicii, și marii cărturari Platon și Aristotel.

DICTIONAR

Nomad = fără așezare statornică într-un loc; care se tot mută.
Religie islamică = religie întemeiată de profetul Mahomed.

Zeus, cel mai mare zeu al grecilor

ROMÂNII

Scenă de bătălie între daci și romani
(Columna lui Traian)

La începutul Evului Mediu, pe teritoriul Europei, s-au format noi popoare care și-au continuat existența până în zilele noastre.

Poporul român s-a format între Carpați, Dunăre și Marea Neagră. Dacii și geții au fost cucerțiți de romani și romanizați, mai întâi, cei din provincia romană Dacia. Romanizarea a continuat și s-a extins în teritoriile de la estul și sudul Carpaților. Începând din secolul al III-lea d.H., armata și funcționarii romani, precum și o parte a populației s-au retras din teritoriile cucerite. Majoritatea daco-romanilor au rămas însă. Vreme de câteva secole, popoare

migratoare au străbătut ținuturile noastre: unele au mers mai departe, altele, precum o parte a slavilor, au rămas.

Formarea poporului român s-a desăvârșit în secolele VIII-IX, păstrându-se cea mai de preț moștenire a Romei, limba vorbită. Strămoșii noștri s-au creștinat încă din primele secole după Hristos.

În jurul anului 1000, vecinii îi numeau vlahi pe locuitorii dintre Carpați și Dunăre, ei însă aveau să își spună români, păstrând astfel vie amintirea înaintașilor.

Câteva secole mai târziu românii au întemeiat mai multe formațiuni statale, care au avut o evoluție diferită în istorie.

Copii în costume populare românești

Obiecte religioase creștine
din secolele V-VI

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
 - Când s-a format poporul român?
 - Care sunt cei mai îndepărtați strămoși cunoscuți ai românilor?
- Prezintă cea mai de preț moștenire pe care o avem de la strămoșii noștri.

Reține!

- La începutul Evului Mediu au apărut noi popoare europene care există și azi: popoare **romanice** (italienii, francezii, spaniolii, portughezii, românii), **germanice** (germanii, olandezii ș.a.) și **slave** (rușii, sârbii, polonezii etc.).
- La formarea poporului român au contribuit dacii, romanii și slavii.

Exersează

Popoare de azi

- Privește cu atenție harta de mai sus și compar-o cu aceea de la pagina 25. Numește popoarele care au pătruns în Europa la începutul Evului Mediu. Ce popoare s-au format în Evul Mediu?
- Copiază tabelul de mai jos în caiet. Stabilește care enunțuri sunt adevărate și care sunt false, prin colorarea căsuței corespunzătoare.

A	F	Cei mai vechi strămoși ai noștri sunt slavii.
A	F	Limba română s-a format din limba latină.
A	F	Provincia romană Dacia cuprindea întregul teritoriu de azi al României.

- Descrie obiectul din imaginea alăturată. Ce semnificație crezi că are inscripția latină *Ego Zenovius votum posui* („Eu, Zenovie, am pus acest dar”) de pe donariul (obiectul de dar, ofranda) din bronz descoperit la Biertan, județul Sibiu?

DICTIONAR

Daco-romani = popor de pe teritoriul Daciei care vorbea limba latină.

Popor migrator = popor care nu are un teritoriu stabil.

Popor romanizat = popor cucerit de romani care a împrumutat de la aceștia limba latină, obiceiurile, cultura, zeii și modul de viață.

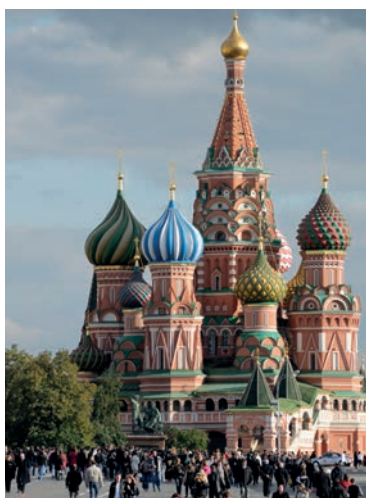
Școală dintr-o provincie romană, bază a romanizării

Donariul de la Biertan

*Catedrala Notre-Dame
din Paris*

*Catedrala „Sfântul Vasile cel
Mare” din centrul Moscovei*

*Coroana regelui Șefan I
primită cu ocazia
creștinării.*

FRANCEZII

În secolul al V-lea, un neam de origine germanică, francii, și-a impus puterea asupra galilor romanizați, creând un regat devenit, mai târziu, Franța. Țara care s-a constituit atunci era întinsă și bogată și a jucat un mare rol în istorie. Încă din secolul al V-lea francii s-au creștinat datorită unuia dintre regii lor, Clovis.

Franța a dominat Europa și a creat o mare cultură.

Opera cea mai de preț a acestui popor este statul modern ale cărui idealuri democratice de libertate, egalitate și fraternitate au fost adoptate de lumea de azi.

RUȘII

Din secolul al VI-lea, slavii s-au așezat în mai multe locuri și au format popoare europene noi. Unul dintre aceste popoare aparținând slavilor răsăriteni au fost rușii. Aceștia s-au creștinat, devenind ortodocși.

Statul rus a fost creat în Evul Mediu și, în timp, a devenit un imperiu întins în Europa și Asia. Asemeni francezilor, și rușii au creat o mare cultură, contribuind la dezvoltarea literaturii, muzicii și picturii europene. Astfel, scriitori precum Lev Tolstoi, F. M. Dostoievski, Boris Pasternak ori A. Soljenițin, compozitori precum P. I. Ceaikovski, Serghei Rahmaninov ori Dimitri Șostakovici sau oameni de știință precum D. I. Mendeleev ori I. P. Pavlov sunt cunoscuți și respectați în întreaga lume.

MAGHIARII

Sub conducerea lui Arpad, treptat, ungurii s-au așezat în Câmpia Panonică. Ei au întemeiat un regat creștin care a devenit o mare putere. Acesta cuprindea teritoriile din Transilvania, dar și din Europa Centrală, aflate astăzi în cuprinsul Sloveniei, Croației, Austriei și Ucrainei.

În limba maghiară au fost scrise opere literare valoroase de către mari oameni de cultură precum Sándor Petőfi, Ady Endre sau Imre Kertész. Poporul maghiar a dat lumii mari cărturari și oameni de știință, matematicieni și medici renumiți, dar și artiști precum compozitorii Franz Liszt ori Bela Bartók.

Reține!

➤ **Francezii** s-au format în vestul Europei, **ungurii**, în centrul continentului, iar **rușii**, în partea de est a acestuia.

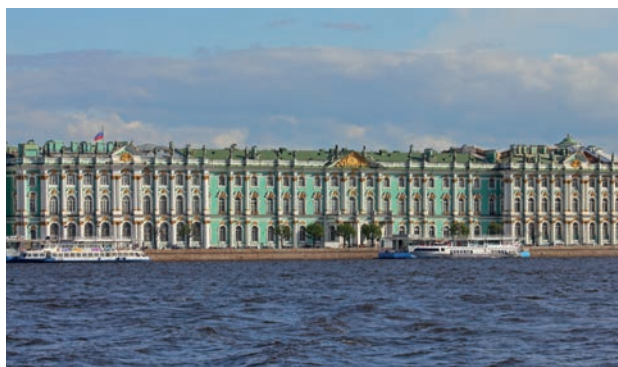
Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
- Cum s-a format poporul francez? Dar cel rus?
 - Există vreo asemănare între formarea poporului francez și a celui român? Care este aceasta? Argumentează-ți răspunsul.
- Precizează secolul în care s-a format poporul maghiar.
- Caută în enciclopedii tipărite sau publicate on-line informații despre următorii oameni de cultură ruși: F.M. Dostoievski, Lev Tolstoi și P.I. Ceaikovski. În ce domenii ale culturii s-au făcut remarcați? Discută cu colegii despre alți scriitori sau compozitori ruși pe care îi cunoașteți.
- Copiază imaginea de mai jos în caiet, apoi completează-i căsuțele cu numele a patru popoare care s-au format în Europa la începutul Evului Mediu.

R							
T							
U							
F							

Muzeul Luoru din Paris, cel mai mare muzeu de istorie și artă din Franța

Muzeul Ermitaj din Sankt-Petersburg, Rusia, unul dintre cele mai vechi și mai mari muzee din lume

JOC DE ROL

Caută, împreună cu colegii de clasă, cartea scriitorului rus Aleksei Tolstoi despre Bura-tino. Alegeți o scenă care v-a impresionat sau vi s-a părut foarte amuzantă, împărțiți-vă rolurile și prezentați-o ca pe o scenetă.

ȘTIAI CĂ?

- Pixul și cubul Rubik au fost inventate de doi maghiari, László Biró și Ernő Rubik?
- Prima ființă de pe Pământ care a ajuns în spațiu, în 1957, a fost cățelușă Laika, la bordul rachetei rusești *Sputnik 2*.

CUNOAȘTEREA LUMII PRIN CĂLĂTORI

Dintotdeauna omul a fost interesat de tot ce se află dincolo de orizontul său, dar au trecut mulți ani până când expedițiile maritime sau lungile călătorii terestre să fie posibile. A fost nevoie de inventarea busolei și a unor corăbii cu pânze ușor de manevrat pentru ca europenii să poată brăzda mările și oceanele, în speranța descoperirii unor lumi noi. Despre câțiva călători va fi vorba în cele ce urmează.

Marco Polo, un italian din Veneția, a reușit să ajungă în China, unde a rămas vreme de 17 ani. Întors acasă, a scris *Cartea minunilor lumii*, o lucrare despre întâmplările sale și despre minunățiile Chinei și Asiei, deloc cunoscute europenilor. Mărturia sa a constituit un imbold pentru alte călătorii excepționale.

Blocarea Mării Mediterane de către otomani i-a obligat pe europeni să deschidă noi drumuri spre India, patria mirodeniilor (plante aromatice precum piperul și cuișoarele). Astfel, între 1497 și 1499, exploratorul portughez **Vasco da Gama** a ajuns acolo prin Oceanul Indian, ocolind Africa pe la sud.

Genovezul **Cristofor Columb**, care pornise în 1492 în căutarea unui nou drum spre India, prin Oceanul Atlantic, a ajuns primul pe continentul numit în epocă „Lumea Nouă” și, mai apoi, America.

Pe drumul deschis de Columb a pornit portughezul **Fernando Magellan** în 1519. Navele sale au ajuns la capătul sudic al Americii, au străbătut strâmtoarea care avea să-i poarte numele, apoi au pluit câteva luni pe ape atât de liniștite, încât au fost denumite Oceanul Pacific, adică oceanul cu ape liniștite.

Magellan a pierit pe drum, dar una dintre navele expediției sale s-a reîntors în Spania. A fost prima care a făcut un ocol complet al Pământului, demonstrând astfel că planeta noastră este sferică.

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
- Unde a călătorit Marco Polo?
 - Ce a descoperit Vasco da Gama? Dar Cristofor Columb?
 - Ce a demonstrat călătoria lui Fernando Magellan? De ce?

CĂLĂTORI ROMÂNI

Nici nouă, românilor, nu ne-au lipsit cutezătorii. În secolul al XVII-lea, cărturarul **Nicolae Milescu** a fost primul român care a călătorit în Occident (Franța, Germania, Suedia) și mai târziu la Constantinopol. El a intrat apoi în slujba țarului rus la ordinul căruia a fost de două ori în China, pentru a reînno- da raporturile acesteia cu Rusia.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, **Gheorghe Cârțan (Badea Cârțan)**, un cioban din Țara Făgărașului, a transportat cărți românești în Transilvania și a mers pe jos până la Roma pen- tru a vedea Columna lui Traian. **Emil Racoviță** a participat la expediția navei *Belgica* (1897–1899), prima care a iernat în ghețurile de la Polul Sud. El a studiat atunci formele de viață antarctice și a dat unei insule numele Cobălcescu, în onoarea unuia dintre profesorii săi.

La începutul secolului al XIX-lea s-a născut, în ținutul se- cuiesc, în satul Chiuruș din județul Covasna de astăzi, **Sân- dor Csoma de Körösi** (cunoscut și sub numele de **Alexander Csoma de Körösi**). El a călătorit în Asia și a petrecut șapte ani în Tibet, în nordul Munților Himalaya. A scris două cărți, un dicționar tibetan-englez și o gramatică a limbii tibetane, primele de acest fel datorate unui european.

Badea Cârțan

Emil Racoviță

Marile descoperiri geografice

Sándor Csoma de Körösi

EXPLORATORII SECOLULUI AL XX-LEA

La începutul secolului al XX-lea, curiozitatea științifică și dorința de a depăși toate obstacolele i-au determinat pe exploratori să ajungă în locuri până atunci inaccesibile mai cu seamă din cauza climei (cu temperaturi scăzute, vânturi puternice etc.).

Cel dintâi în extraordinara aventură a cuceririi celor doi poli ai Terrei a fost americanul **Robert Peary**. După mai multe încercări neizbutite, el a reușit, în cele din urmă, să atingă Polul Nord în aprilie 1909.

Norvegianul **Roald Amundsen**, care participase la expediția navei *Belgica*, a pierdut în fața lui Peary cursa către Polul Nord, așa că s-a îndreptat spre Polul Sud cu zece sănii trase de câini din Groenlanda și o mare cantitate de provizii. A reușit să ajungă acolo la 14 decembrie 1911, împreună cu alți patru membri ai expediției sale.

Roald Amundsen

După cucerirea polilor, una dintre cele mai ambițioase aspirații ale omului rămânea escaladarea celor mai înalte vârfuri

montane ale planetei și cu deosebire a Munților Everest, din Himalaya, de la frontiera dintre Nepal și Tibet. Avea să izbutească, la 29 mai 1953, exploratorul și alpinistul neozeelandez **Edmund Hillary**, împreună cu șerpașul (călăuza) **Tenzing Norgay**.

Oamenilor curajoși nu le mai rămânea decât să ia cu asalt cosmosul, a cărui cercetare a fost înlesnită de inventarea navelor și navetelor spațiale, precum și a sateliților artificiali. **Iuri Gagarin** a fost primul om care a călătorit în spațiul cosmic în 1961, iar americanul **Neil Armstrong**, primul care a pășit pe Lună, în 1969.

Edmund Hillary și Tenzing Norgay

Iuri Gagarin

Exersează

- Numește exploratorul care a ajuns primul la Polul Nord, apoi pe acela care a ajuns primul la Polul Sud.
- Folosind și alte surse de informare, precizează două condiții pe care trebuie să le îndeplinească un om pentru a deveni astronaut.
- După vizionarea filmului despre explorarea spațiului cosmic din varianta digitală a lecției, scrie o scurtă compunere în care să explici dacă ți-ai dori sau nu să fii cosmonaut. Argumentează-ți alegerea.

Reține!

- **Marco Polo** a fost unul dintre primii europeni ajunși în China.
- **Cristofor Columb** a condus prima călătorie peste Oceanul Atlantic, descoperind continentul american.
- Expediția lui **Fernando Magellan** a reușit prima călătorie pe mare în jurul lumii.
- **Nicolae Milescu, Gheorghe Cârțan, Emil Racoviță și Sándor Csoma de Kőrösi** au fost călători temerari născuți pe meleaguri românești.
- **Robert Peary** a ajuns primul la Polul Nord, iar **Roald Amundsen**, la Polul Sud.

Exersează

- Folosește și alte surse de informare și scrie o compunere despre aventurile unuia dintre călătorii studiați.
- Când a pășit pentru prima oară pe Lună, astronautul american Neil Armstrong a spus: „Un pas mic pentru om, un salt uriaș pentru omenire!” Care crezi că este semnificația acestei afirmații? Motivează-ți răspunsul.

Primii pași pe Lună, 20 iulie 1969

PROIECT

Lucrează împreună cu colegul sau colega de bancă. Alcătuiți un proiect în care să prezentați principalele condimente, precum și istoria folosirii lor de către europeni. Explicați de ce era atât de important pentru oamenii Evului Mediu să descopere rute maritime pentru aducerea condimentelor în Europa.

JOC DE ROL

Imaginează-ți o întâlnire între un călător despre care ai învățat în această lecție și locuitorii unei țări pe care acesta a vizitat-o. Tu vei juca rolul călătorului, iar colegii tăi vor fi locuitorii acelei țări. Purtați un dialog despre importanța cunoașterii fiecărui colț de lume de către toți oamenii.

SĂ NE AMINTIM!

1. Stabilește corespondența între fiecare popor și epoca istorică în care s-a format:

Antichitate

Evul Mediu

dacii

galii

grecii

romanii

slavii

francezii

germanii

ungurii

românii

turcii

2. Completează spațiile libere astfel încât enunțurile următoare să fie corecte:

- este o zonă geografică, un teritoriu în care s-a desfășurat un eveniment istoric din trecut.
- Grupul de persoane între care există relații de rudenie se numește
- Desenul care arată o persoană împreună cu membrii familiei sale și legăturile de rudenie dintre aceștia se numește
- Comunitățile locale sunt fie, fie

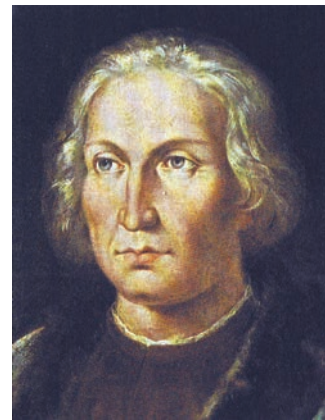

Istoria personificată de pictorul grec Nikolaos Gysis

3. Notează litera A, B sau C în căsuța corespunzătoare fiecărui călător, astfel:

- **A** pentru călători europeni din Evul Mediu;
- **B** pentru călători români;
- **C** pentru călători din secolul al XX-lea.

Călătorul-explorator	
	Neil Armstrong
	Iuri Gagarin
	Cristofor Columb
	Edmund Hillary
	Fernando Magellan
	Marco Polo
	Spătarul Nicolae Milescu
	Emil Racoviță

Cristofor Columb

PROIECT INTERDISCIPLINAR

Lucrează în echipă cu trei colegi pentru realizarea unei fișe de proiect, după modelul de mai jos. Mult succes!

O COMUNĂ ISTORICĂ

Proiect interdisciplinar

(istorie, geografie, educație civică, religie, științe ale naturii, arte vizuale și abilități practice)

1. Care este obiectivul:

Dorința de a cunoaște mai multe despre o așezare rurală care adăpostește monumente sau instituții importante pentru istoria și cultura țării noastre.

(De exemplu: comuna Sucevița din județul Suceava.)

2. Ce vă propuneți:

Să realizăm o prezentare a unei comune istorice, în cuprinsul căreia să evidențiem importanța acesteia pentru cercetarea istoriei României.

3. Cine va participa:

(Scrieți numele colegilor din grupul care va realiza proiectul.)

4. Cum veți putea realiza:

(Scrieți câteva modalități prin care ați putea definitiva proiectul: organizarea unei excursii în comuna respectivă, realizarea unei prezentări a comunei în care să fie grupate informații însoțite de imagini despre istoria, folclorul și geografia acesteia; realizarea unui film documentar etc.)

5. Ce veți face:

(Enumerați minimum trei activități prin care veți realiza ceea ce v-ați propus.)

6. De ce aveți nevoie:

(Enumerați resursele de care aveți nevoie și estimați timpul necesar realizării activităților.)

7. Pe cine veți implica:

(Enumerați persoanele care vă vor sprijini: profesori, părinți, sponsori etc.)

8. Cum vă veți da seama că ați avut succes:

(Scrieți cine și în ce mod va aprecia ce ați realizat prin acest proiect.)

Evaluarea proiectului:

Suficient - fișă realizată parțial, prin completarea unei părți din cerințe.

Bine - fișă realizată integral, cu definitivarea tuturor cerințelor.

Foarte bine - fișă realizată integral, completată de realizarea practică a proiectului.

Biserica Mănăstirii Sucevița

SĂ NE AUTOEVALUĂM!

1. Stabilește corespondența între tipul de sursă istorică și exemplele date.

Sursele istorice		
Surse nescrise	A. hărți	Surse scrise
	B. ruine	
	C. podoabe	
	D. monede	

2. Alege varianta corectă de răspuns, punând semnul X în căsuța din dreptul răspunsului corect.

	DA	NU
A. Familia este un grup social.		
B. Comunitatea urbană este formată din cartiere, sate și cătune.		
C. <i>Convenția universală cu privire la drepturile copilului</i> nu a fost adoptată de către UNICEF.		
D. Națiunea română este o comunitate națională.		

3. Stabilește care dintre cele patru răspunsuri este corect, colorând cu galben căsuța respectivă:

A. Printre popoarele formate în mileniul I î.H. s-a numărat și poporul:			
albanez	polonez	roman	ceh
B. Printre strămoșii poporului român s-au aflat:			
francezii	dacii	turcii	bulgarii
C. Călătorul european care a descoperit America a fost:			
Marco Polo	Nicolae Milescu	Fernando Magellan	Cristofor Columb
D. Un țăran transilvănean care a ajuns la Roma a fost:			
Emil Racoviță	Nicolae Milescu	Emil Prunariu	Badea Cârțan

Autoevaluare

	Suficient ○	Bine ○○	Foarte bine ○○○	Nr. de cercuri	
1.	o corespondență	2-3 corespondențe	4 corespondențe	↓	
2.	o variantă corectă	2-3 variante corecte	4 variante corecte	↓	
3.	un răspuns corect	2-3 răspunsuri corecte	4 răspunsuri corecte	↓	
				2-4 din 9 →	Suficient
				5-7 din 9 →	Bine
				8-9 din 9 →	Foarte bine

Calificativ final:

EPOCI, EVENIMENTE ȘI PERSONALITĂȚI

Dacă lecțiile primului capitol ți-au sugerat relația dintre trecut și prezent, cele care urmează vor trece în revistă epoci, evenimente și personalități.

Vei afla în continuare despre fapte și personalități din Antichitate și din Evul Mediu. Vei studia diverse izvoare istorice, dar și opere literare care descriu întâmplări importante pentru istoria țării noastre.

Vei afla, totodată, mai multe despre un spațiu în care au conviețuit în istorie diferite etnii, Transilvania, despre satele și orașele sale medievale.

Nu în ultimul rând, vei studia personalități ale minorităților și vei afla care a fost contribuția lor la istoria națională.

În acest capitol îți vei forma următoarele competențe specifice:

- să localizezi în spațiu evenimente istorice;
- să utilizezi corect termeni istorici accesibili în situații de comunicare orală și scrisă;
- să îți exprimi ideile referitoare la importanța unor evenimente semnificative din istoria personală, locală, națională sau europeană;
- să identifici surse istorice utilizând o varietate de instrumente, inclusiv tehnologiile de informare și comunicare;
- să identifici, pe baza surselor, cauzele, consecințele și elementele care s-au schimbat sau nu într-o anumită perioadă de timp;
- să determini semnificația unor evenimente din trecut și din prezent;
- să manifesti o atitudine deschisă în cazul unor situații care presupun comunicarea.

LEGENDE ȘI SCRIERI ALE ANTICILOR DESPRE DACI ȘI ROMANI

Citește cu atenție următoarele fragmente din lucrările unor scriitori antici, încercând să le înțelegi și, la sfârșit, să construiești o povestire a întâmplărilor descrise. Pentru a-ți ușura munca, îți sugerăm o cronologie: textul lui Herodot se referă la expediția lui Darius, regele perșilor, care a avut loc în ultima parte a secolului al VI-lea î.H., relatarea lui Diodor din Sicilia are în vedere relația lui Dromihete, un rege al geților din Dobrogea, cu regele macedonean Lisimah, de la sfârșitul secolului al IV-lea î.H., Strabon ne vorbește despre Burebista (secolul I î.H.), iar Dio Cassius, despre războaiele daco-romane din secolul I d.H.

Vestigiile cetății dacice de la Sarmizegetusa

„Înainte de a ajunge la Dunăre, Darius, regele perșilor, birui mai întâi pe geții care practică rituri care le conferă nemurirea, căci tracii de la sud de Dunăre s-au predat lui Darius fără luptă. Geții însă, fiindcă s-au purtat nechibzuit, au fost îndată robiți, măcar că ei sunt cei mai viteji și cei mai drepecți dintre tracii.”

Neamul tracilor este cel mai numeros din lume. Dacă ar avea un singur cârmuitor sau dacă tracii s-ar înțelege între ei, el ar fi de nebiruit și cu mult mai puternic decât toate neamurile, după socotința mea.”

(Herodot, *Istori*)

*

Regele macedonean Lisimah a fost învins în luptă și luat prizonier de regele Dromihete, care i-a cruțat viața și l-a invitat la un ospăț unde învinșii mâncau și beau din vase prețioase, în vreme ce învingătorii mâncau din niște blide de lemn. La sfârșit, Dromihete și-a invitat musafirul să spună care dintre cele două moduri de servire era mai vrednic de un rege. Lisimah i-a răspuns că acela care îi fusese rezervat. „Atunci, zise Dromihete, de ce te-a cuprins dorința de a veni la niște barbari care locuiesc într-o țară bântuită de geruri și n-au parte de roade îngrijite?”

Rușinat, Lisimah a promis că îi va fi prieten și aliat regelui.

(Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*)

Steagul de luptă al dacilor înfățișat pe Columna lui Traian

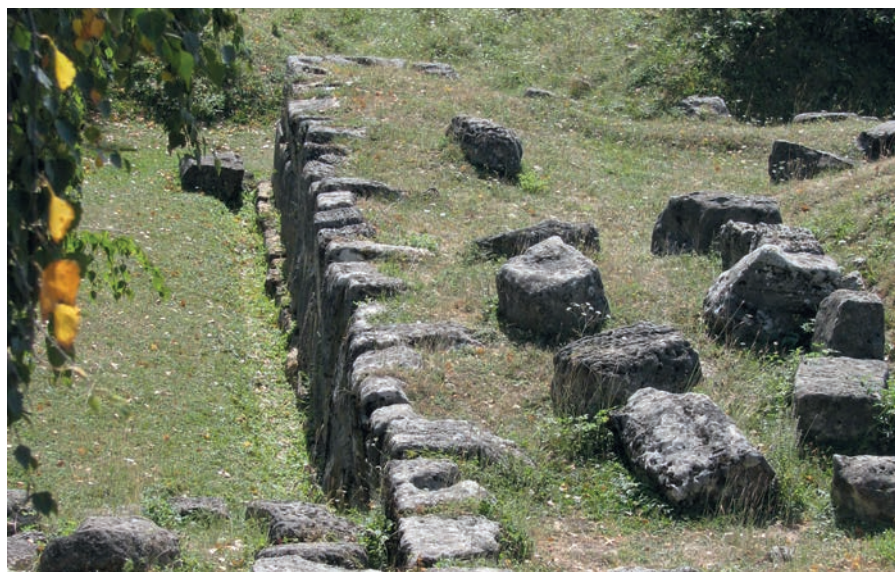
*

„Ajungând în fruntea neamului său care era istovit de războaie dese, Burebista, bărbat get, l-a înălțat atât de mult prin exerciții, abținere de la vin și ascultare de porunci, încât în câțiva ani a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine, ba încă a ajuns să fie temut și de romani.”

(Strabon, *Geografia*)

Exersează

- Numește istoricul care i-a menționat prima oară pe geți.
- Precizează două modalități prin care Burebista a reușit să făurească un stat puternic.

Cetatea dacică de la Costești

- Cu ajutorul colegului sau kolegei de bancă, alcătuieste un plan de idei al unuia dintre textele istorice prezentate, la alegere.
- Alcătuieste o scurtă povestire a evenimentelor redată de Diodor din Sicilia despre Lisimah și Dromihete și prezintă-o colegilor.
- Realizați o mapă a clasei cu titlul *Știați că...?* Fiecare elev trebuie să o completeze cu fișe conținând informații pe care le consideră relevante despre daci (îmbrăcăminte, religie, mod de organizare a statului, obiceiuri etc.). Pot fi adăugate și imagini copiate din cărți sau desene personale.

ȘTIAI CĂ?

Nobilii daci se numeau *pileati* sau *tarabostes*. Ei purtau o căciulă, ca însemn al rangului, câtă vreme oamenii simpli (*comati*) mergeau cu capul descoperit.

Cupă dacică

DICTIONAR

Blid = vas din lut, metal sau lemn ușor adâncit, folosit în loc de farfurie.
Rituri = ceremonii religioase sau ritualuri.

JOC DE ROL

Lucrând în pereche cu colegul sau kolega de bancă, realizați o dramatizare a dialogului dintre Lisimah și Dromihete.

Traian

Decebal

„Cel mai însemnat război de atunci al romanilor a fost cel împotriva dacilor, asupra cărora în vremea aceea domnea Decebal. Acesta era foarte priceput la planurile de război și iscusit în înfăptuirea lor, știind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe dușman și pentru a se retrage la timp. Dibaci în a întinde curse, era un bun luptător și se pricepea să folosească izbânda, dar și să iasă cu bine dintr-o înfrângere... Eu îi numesc daci pe oamenii pomeniți mai sus, cum își spun ei înșiși și cum le zic și romanii.”

Traian „era un om cu totul deosebit, mai ales prin dreptatea și bărbăția sa, precum și prin simplitatea moravurilor sale. Avea un trup vânjos (începuse să domnească abia de la vârsta de 42 de ani) și înfrunța toate greutățile cot la cot cu ceilalți, iar cu sufletul era la înălțime, deoarece nici nu se lăsa purtat de îndrăzneala tinereții, dar nici nu era împiedicat de bătrânețe...”

Decebal a pierdut primul război cu romanii și a fost obligat să accepte condiții grele de pace, fără a lăsa însă armele. Traian a construit un pod peste Dunăre și s-a pregătit pentru o nouă înfruntare pe care a purtat-o: „mai mult cu chibzuială decât cu înfocare, biruindu-i pe daci după grele și îndelungi strădanii. El însuși dădea multe dovezi de pricepere la comandă și de vitejie, iar oștenii trecură, împreună cu dânsul, prin multe primejdii, și dădură dovadă de vrednicie. (...) Când a văzut Decebal că scaunul lui de domnie și toată țara sunt în mâinile dușmanului, că el însuși este în primejdie să fie luat prizonier, își curmă zilele. Capul său fu dus la Roma. În felul acesta, Dacia ajunsese sub ascultarea romanilor și Traian stabili în ea orașe de coloniști.”

(Dio Cassius, *Istorie romană*)

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
 - Cine a fost Traian?
 - De ce a construit Traian un pod peste Dunăre?
 - Cine a fost Decebal?
- Menționează o cauză a sinuciderii regelui dacilor.
- Scrie un eseu în care să explici de ce împăratul Traian a purtat cel de-al doilea război cu dacii „mai mult cu chibzuială decât cu înfocare”.

DICTIONAR

Chibzuială = cumpătare, înțelepciune.

Înfocare = înflăcărare, pasiune.

➤ Privește cu atenție harta de mai jos:

Localizează pe hartă capitala Daciei, Sarmizegetusa, și urmărește înaintarea armatei romane.

➤ După ce ai vizionat filmele din varianta digitală a lecției, realizează două desene în care să înfățișezi un soldat dac și unul roman. Organizați un concurs în clasă pentru a stabili cine a redat cel mai bine, prin desen, chipurile, veșmintele și armele celor doi soldați.

Războinici daci cu scuturi, detaliu de pe Columna lui Traian

CRONOLOGIE

87 d.H. - Decebal devine regele Daciei.

98 d.H. - Traian devine împărat al Imperiului Roman care ajunge la cea mai mare întindere și dezvoltare.

101-102, 105-106 d.H. - cele două războaie daco-romane încheiate cu cucerirea Daciei.

FIGURI LEGENDARE DIN TRECUTUL ȚĂRILOR ROMÂNE

Formarea Țărilor Române se leagă de câțiva domnitori legendari. În părțile Someșului, în vecinătatea Clujului, exista, la sfârșitul secolului al IX-lea, începutul secolului al X-lea, voievodatul lui Gelu, „un anumit român” cum îl numea notarul anonim al regelui maghiar Bela. Țara sa era bogată în sare și aur, dar puterea ei armată era mică, așa că, în confruntarea cu o căpetenie maghiară, Tuhutum, Gelu a fost învins și ucis. Țara a rămas însă liberă și abia în secolul următor a fost cucerită de oastea regelui maghiar.

După 1300, deținătorii coroanei ungare au încercat să supună și ținuturile extracarpătice. La sud de munți stăpânea Basarab, care recunoscuse autoritatea regelui maghiar, păstrându-și însă dreptul de a-și conduce țara. Dorința suveranului de a-l îndepărta de pe tron s-a încheiat cu un eșec. În bătălia de la Posada, din toamna lui 1330, Basarab l-a învins pe regele Carol Robert de Anjou și a păstrat domnia și țara.

Douăzeci de ani mai târziu, regele maghiar Ludovic a organizat o expediție împotriva tătarilor în ținuturile dintre Carpați

Bătălia de la Posada

și Nistru. Unul dintre voievozii maramureșeni din suita sa a întemeiat atunci un nou stat, Moldova. El este numit, în legendele despre descălecat, Dragoș. Mai târziu, un alt voievod venit tot din Maramureș, Bogdan, a obținut independența țării față de coroana maghiară.

Obiecte din cetatea lui Gelu

Exersează

- Precizează secolul în care regii maghiari au încercat să supună ținuturile extracarpătice.
- Numește regele maghiar cu care s-a luptat Basarab.
- Numește voievodul maramureșan legendar care a întemeiat Moldova.

➤ Citește cu creionul în mână următoarele texte:

„Atunci Tuhutum (o căpetenie maghiară), a auzit despre bunătățile aceluia țărâm (Transilvania) și a trimis solii săi la ducele Arpad ca să-i dea voie să se ducă dincolo de păduri, pentru a lupta” contra voievodului Gelu.

Înfruntarea față în față are loc de o parte și de alta a râului Almaș. Gelu este învins și ucis, pe când încerca să-și scape viața adăpostindu-se într-o fortăreață lângă râul Someș.
(*Cronica Notarului Anonim*)

Regele ungarilor, Carol Robert de Anjou, a organizat o expediție în Țara Românească spre a-l îndepărta pe domnitorul Basarab „cu toate că (acesta) plătise întotdeauna cu credință darea cuvenită regelui”.

Basarab a încercat să împiedice lupta oferindu-i o mare sumă de bani și cetatea Severinului, dar Carol Robert i-a răspuns cu trufie. Voievodul l-a prevenit „că, dacă veniți și mai mult înăuntrul țării, nu veți putea să înconjuțați primejdia”.

În cele din urmă, armata regală a fost prinsă într-o trecătoare, iar mulțimea nenumărată a românilor „a aruncat săgeți asupra oastei regelui și a fost aici un complet dezastru, căci au căzut o mulțime de ostași, de principii și de nobili”.

(Bătălia de la Posada descrisă în *Cronica pictată de la Viena*)

Piese de harnașament
(sec. XIII–XIV)

CRONOLOGIE

Secolele IX-X - primele voievodate românești din Transilvania.
1330 - bătălia de la Posada.

Secolul al XIV-lea - întemeierea Țării Românești și a Moldovei.

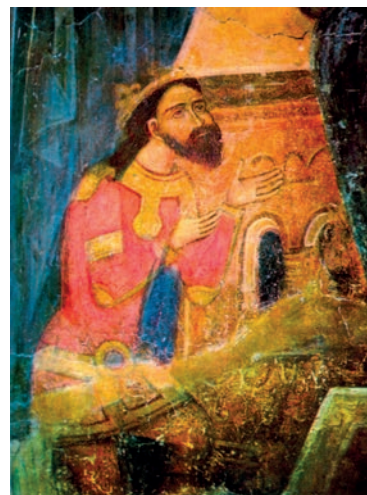
Răspunde la următoarele întrebări:

- Ce ținut stăpânea Gelu?
- Unde se afla fortăreața lui Gelu?
- Cu cine s-a luptat Gelu?

➤ Menționează două cauze ale conflictului dintre regele maghiar și voievodul român.

➤ Numește două dintre tacticile de luptă folosite de Basarab.

➤ Lucrează în grup cu trei colegi. Discutați despre motivele pentru care Basarab a ales să lupte cu armata maghiară în timp ce aceasta era prinsă într-o trecătoare. Folosiți și următoarele întrebări ajutătoare: cum credeți că erau înarmați maghiarii? Dar românii? Care armată era mai numeroasă?

Unul dintre primii domnitori
ai Țării Românești

Exersează

- Citește cu creionul în mână textul de mai jos, care redă legenda întemeierii Moldovei:

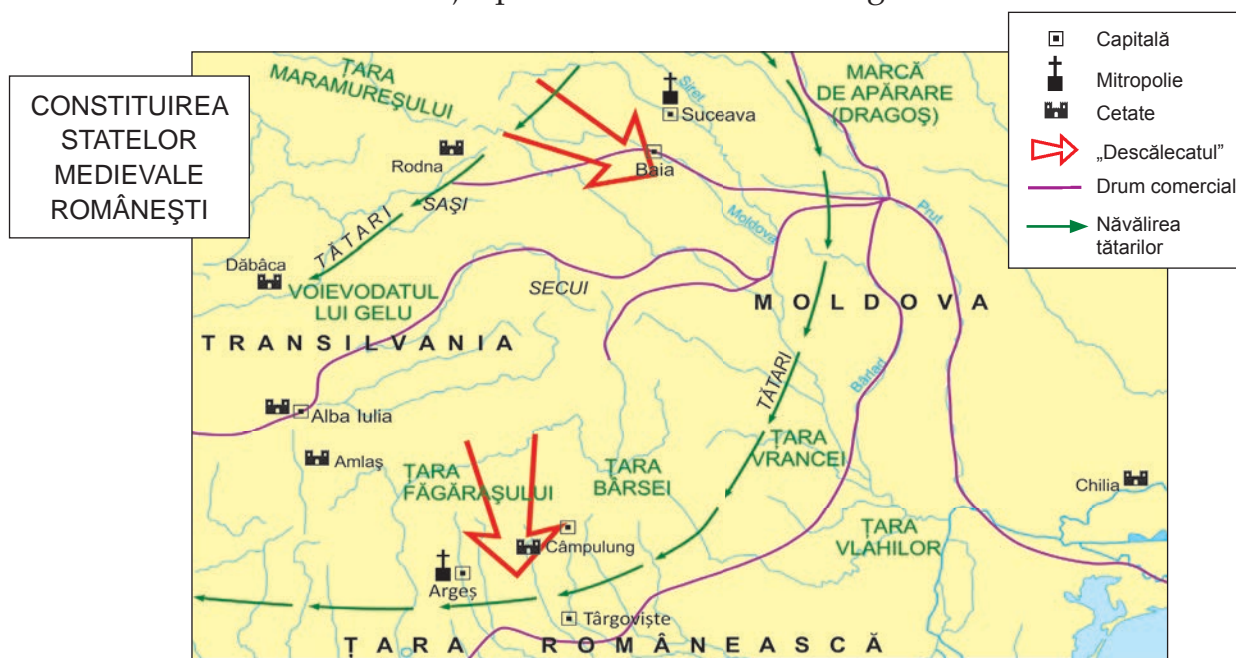
Pornind în fruntea a trei sute de oșteni din țara lui de origine „ca și cum ar fi plecat la vânatoare”, Dragoș a întâlnit în drum un zimbru pe care l-a urmărit până dincolo de munți, omorându-l cu săgețile pe când fiara încerca să scape în apele unui râu vijelios.

Cățeaua lui Dragoș, Molda, s-a aruncat după zimbru, dar s-a înecat. Impresionat, Dragoș a numit apa aceea vijelioasă Moldova. Apoi a cercetat ținuturile învecinate, care erau bogate, și a întemeiat o țară pe care a numit-o tot Moldova. El a fost ales domnul acestei țări pe stema căreia a fost așezat capul de zimbru.

Dragoș, întâiul voievod al Moldovei, se luptă cu zimbrul.

- Menționează originea numelui statului medieval Moldova.
- Precizează o cauză a existenței pe stema Moldovei a imaginii unui zimbru.

- Observă cu atenție harta de mai sus și localizează așezarea Baia, prima capitală a Moldovei.
- Pe axa timpului pe care ai realizat-o singur din carton, fixează anii prezentați în rubrica Cronologie de la pagina 43, apoi spune cărui secol îi aparține fiecare.

➤ Împărțiți-vă în grupe de câte șase elevi. Alegeți-vă moderatorul și purtătorul de cuvânt al grupei.

Fiecare grupă trebuie să dezbată unul dintre subiectele următoare, la alegere:

- De ce nu și-au putut constitui românii din Transilvania un stat al lor?
- De ce românii de la sud și est de Carpați și-au putut constitui state?

Moderatorii ascultă toate propunerile membrilor grupului lor și aleg cea mai bună soluție de prezentare. Apoi, purtătorul de cuvânt prezintă munca grupei.

JOC DE ROL

Povestește ca un actor, în fața clasei, înfruntarea lui Dragoș și a curajoasei Molda cu zimbrul.

ȘTIAI CĂ?

Legenda lui Dragoș este menționată în *Le-topisetul Țării Moldovei*, cronică scrisă în secolul al XVII-lea de cărturarul Grigore Ureche.

DICTIONAR

Descălecat = termen folosit pentru a desemna întemeierea țărilor române din afara Munților Carpați.

Ducat = ținut condus de un duce.

Zimbru = animal sălbatic masiv asemănător cu un taur.

Biserica Domnească de la Curtea de Argeș (secolul al XIV-lea)

➤ *Basarab învingătorul (cvintet)*: lucrează cu ajutorul colegei sau colegului de bancă. Scrie o strofă de cinci versuri despre voievodul Basarab I, în care să ții cont de următoarele repere:

- primul vers trebuie să conțină *un substantiv-titlu*;
 - al doilea vers: *două adjective care să îl descrie pe Basarab*;
 - al treilea vers: *trei verbe care să arate diferite acțiuni ale domnitorului*;
 - al patrulea vers trebuie să fie *un enunț din patru cuvinte despre Basarab*;
 - al cincilea vers: *un cuvânt-cheie despre domnitorul Basarab*.
- Prezentați împreună cvintetul în fața clasei.

VOIEVOZI ȘI DOMNITORI ROMÂNI

MIRCEA CEL BĂTRÂN

Mircea cel Bătrân a fost voievodul Țării Românești care a reușit să adune sub stăpânirea sa cele mai multe pământuri locuite de români

de la sud de Carpați, pe care a știut să le apere ca nimeni altul. Pentru a reuși, el a instruit ostașii, a ridicat cetăți, a strâns legăturile cu suveranii vecini, la fel de hotărâți să nu se supună puterii otomane.

Domnitorul Țării Românești a arătat că turcii nu puteau fi învinși decât printr-o strânsă alianță a țărilor creștine. În războaiele purtate, Mircea a evitat luptele în câmp deschis, căci oștile otomane erau mai numeroase decât ale sale. Iar bătăliile importante le-a purtat în spații accidentate și strâmte, care să nu ofere inamicului posibilitatea să-și desfășoare armata. Astfel a câștigat bătălia de la Rovine împotriva sultanului Baiazid care atacase Țara Românească.

În 1396, domnitorul a participat la cruciada antiotomană organizată de cavalerii occidentali care s-a încheiat cu înfrângerea creștinilor la Nicopole.

*Pecetea lui
Mircea cel Bătrân*

Țara Românească în timpul lui Mircea cel Bătrân

Exersează

- Menționează două realizări ale domnitorului Mircea cel Bătrân.
- Numește sultanul care s-a luptat cu domnitorul român la Rovine.
- Privește cu atenție harta din pagina alăturată. Stabilește întinderea Țării Românești în vremea domniei lui Mircea cel Bătrân și cu ce state se învecina Țara Românească.
- Discută în grup cu trei colegi, despre strategia adoptată de Mircea cel Bătrân împotriva turcilor. Care crezi că erau avantajele acesteia?
- Citește cu creionul în mână următoarele texte:

„Io Mircea, mare voievod și domn, din mila lui Dumnezeu și cu harul lui Dumnezeu, singur stăpânitor a toată Țara Ungrovlahiei și al părților de peste munte, încă și spre părțile tătărăști, herțeg al Amlașului și Făgărașului și domn al Banatului Severinului și de amândouă părțile peste toată Podunavia, încă până la Marea cea Mare și singur stăpânitor al cetății Dârstorului...”

(Act al lui Mircea cel Bătrân)

„Acestui Mircea, care a început mai înainte război, plecând cu armata asupra turcilor împreună cu regele maghiarilor, Sigismund, Baiazid sultanul i-a găsit vină și, trecând peste Dunăre, îl robea tare. Mircea a strâns oastea țării și, mai întâi, a pus la adăpost, în muntele Brașovului, femeile și copiii. Apoi se ținea pe urmele lui Baiazid prin pădurile de stejar ale țării care sunt multe și acoperă peste tot locul, să nu fie ușor de umblat pentru dușmani și nici lesne de cucerit. Și, ținându-se de urma sultanului, se lupta întruna cu dânsul în mod strălucit.”

(Cronicarul bizantin Laonic Chalcocondil)

- Numește ținuturile stăpânite de Mircea cel Bătrân care sunt denumite în primul document.
- Menționează două cauze care l-au determinat pe sultanul Baiazid să înceapă un război împotriva lui Mircea cel Bătrân.

JOC DE ROL

Citește, în poemul *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu, fragmentul în care este descrisă bătălia de la Rovine. Redă, cu ajutorul unui coleg, dialogul dintre Mircea și Baiazid.

Mănăstirea Cozia a fost ctitorită de Mircea cel Bătrân.

DICTIONAR

Herțeg = duce, comandant (cuvânt provenit din limba germană).

Cruciadă = expediție militară întreprinsă de creștini împotriva musulmanilor.

IANCU DE HUNEDOARA

Iancu (Ioan) Corvin de Hunedoara s-a născut într-o familie românească de cneji hunedoreni. În 1441 a devenit voievod al Transilvaniei, ajungând, ulterior, și regent al Ungariei. El a reușit să atragă într-o alianță antiotomană și celelalte două Țări Române.

Castelul de la Hunedoara

În primăvara anului 1442, Iancu și-a început marile sale campanii antiotomane. Cronicarul bizantin Laonic Chalcondil descria astfel atacurile lui Iancu și ale ostașilor acestuia împotriva turcilor de la sud de Dunăre: „oriunde ar fi dat peste turci (...), cu ușurință îi învingeau și-i puneau pe fugă încă înainte ca aceia să fi ajuns să lupte”.

Folosindu-se de oastea sa, de sprijinul regelui ungar, de armatele Serbiei și Albaniei și de acelea ale domnitorilor Țărilor Române, Iancu a obținut în 1443 mai multe victorii împotriva Imperiului Otoman. Din păcate, acestea nu s-au transformat într-o pace durabilă și Iancu a fost învins în două mari bătălii. A revenit însă în fruntea unei mari armate în luptele pentru cetatea Belgradului (22 iulie 1456) și a înfrânt oștile sultanului Mahomed Cuceritorul care ocupase Constantinopolul cu doar trei ani înainte.

Iancu s-a stins din viață și a fost înmormântat în catedrala catolică din Alba Iulia. Fiul său, Matei (Matia) Corvin, a devenit unul dintre cei mai străluciți regi ai Ungariei.

Biruința lui Iancu de Hunedoara la Belgrad a îndepărtat, pentru aproape un secol, primejdia turcească de țările din Europa Centrală.

Pecetea lui Iancu de Hunedoara

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
 - Cine a fost Iancu de Hunedoara?
 - Ce poți spune despre fiul lui Iancu de Hunedoara?
- Menționează două bătălii purtate de Iancu de Hunedoara cu turcii.
- Privește cu atenție portretul lui Iancu de Hunedoara. Scrie o scurtă compunere în care să prezinți trăsăturile de caracter ale domnitorului pe care ți le sugerează acesta și argumentează-ți răspunsul.

VLAD ȚEPEȘ

Vlad Țepeș, urmaș al Basarabilor, fiul domnitorului muntean Vlad Dracul și nepotul lui Mircea cel Bătrân, a rămas în istorie pentru că a dorit să întroneze în Țara Românească ordinea și corectitudinea, folosind aspra pedeapsă a tragerii în țeapă a răufăcătorilor. El s-a remarcat ca luptător antiotoman, înfruntându-l pe Mahomed Cuceritorul, care a venit, în 1462, să-l pedepsească pentru că refuzase să mai plătească tribut. Cronicarul Laonic Chalcocondil povestește cum Vlad Țepeș și o trupă de călăreți au pătruns într-o noapte în tabăra turcească, lovind cu săbiile în stânga și-n dreapta: „Vlad s-a pornit întâi asupra (...) împăratului și, dând greș, n-au nimerit curtea împăratului, ci au căzut în corturile vizirilor”. Până să se dezmeticească și să afle ce se întâmplă, turcii, buimaci de somn, s-au măcelărit între ei până la venirea zorilor.

Vlad Țepeș

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
 - Cine a fost Vlad Țepeș?
 - Cu ce sultan s-a luptat Vlad Țepeș?
 - De ce a atacat domnitorul tabăra turcească noaptea?
- Citește cu creionul în mână următorul text, o legendă despre Vlad Țepeș repovestită după *Povestirile slavone despre Vlad Țepeș*, apoi alcătuieste-i planul de idei:

Pedepsele aspre ale lui Vlad Țepeș stârpiseră aproape hoția. Aflat în cetatea de scaun a Târgoviștei, un negustor a fost îndemnat să-și lase, în fața casei, căruța cu marfă și cu 160 de ducați de aur. A doua zi dimineață, a văzut că banii îi dispăruseră. Vlad a poruncit să fie răscolit orașul și să fie descoperit hoțul cu banii. Până atunci, a trimis pe cineva, pe furiș, să pună în căruța negustorului o sumă de la el, la care a adăugat un zlot (altă monedă de aur). Negustorul a crezut că banii săi fuseseră recuperați, dar a declarat și moneda în plus. Între timp, s-a găsit și hoțul cu aurul: „Mergi în pace, i-a spus Vlad. De nu mi-ai fi spus despre zlotul în plus, eram gata să te pun în țeapă cu acest hoț”.

DICTIONAR

Cneaz = (în Evul Mediu) conducătorul unui teritoriu.

Tribut = dare plătită turcilor.

PROIECT

Studiază datele prezentate în lecție despre domnitorul Vlad Țepeș și folosește-le pentru a alcătui o fișă de caracterizare a acestuia având ca repere valorile morale și religioase despre care ai învățat în orele de educație civică și de religie.

ȘTEFAN CEL MARE

Ștefan cel Mare reprezentat pe o broderie de la Putna

Pecetea lui Ștefan cel Mare

Biserica Mănăstirii Neamț al cărei ctitor a fost și Ștefan cel Mare

Ștefan cel Mare făcea parte din familia Mușatinilor și a condus Moldova timp de 47 de ani (1457-1504), apărând-o de toți cei care au dorit s-o supună. El a ridicat armele atât împotriva sultanului otoman, cât și împotriva regilor creștini ai Ungariei și Poloniei, atunci când aceștia l-au atacat.

Ștefan a înțeles că puterea Moldovei nu stă numai în numărul oștenilor și că, pentru a obține victorii pe câmpul de luptă, țara trebuie să fie bogată și fiecare om trebuie ajutat să muncească și să prospere. El a dezvoltat comerțul și i-a obligat pe dregătorii care strângeau birurile să fie corecți. De aceea oștenii luptau cu vitejie pentru țara lor. Poporul l-a iubit pe Ștefan și l-a descris în versuri:

„Ștefan, Ștefan, domn cel mare,
Seamăn pe lume nu are
Decât numai mândrul soare!
Din Suceava când el sare,
Pune pieptul la hotare
Ca un zid de apărare!”

(Cântec popular consemnat de Vasile Alecsandri)

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
 - Cine a fost Ștefan cel Mare?
 - Ce calitate a domnitorului înfățișează versurile populare?
- Organizați-vă în grupuri de câte trei elevi și discutați despre domnia lui Ștefan cel Mare. A fost el un cărmuitor bun pentru Moldova? Aduceți argumente pro și contra.
- Citește următorul text și observă care sunt trăsăturile fizice și morale ale domnitorului descrise de cronicar:

„Fost-au acest Ștefan Vodă un om nu mare de stat (...), om întreg la fire, neleneș și lucrul său știa a-l acoperi, și unde nu gândea, acolo îl aflai. La lucruri de războaie, meșter, unde era nevoie însuși se vâra, ca văzându-l ai săi să nu se îndepărteze și pentru aceia rar război de nu biruia. Și unde biruia alții nu pierdea nădejdea, că știindu-și capul jos, se ridica deasupra biruitorilor.”

(Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*)

➤ Citește următoarele texte literare care îl au ca personaj pe Ștefan cel Mare: *Stejarul din Borzești* de Eusebiu Camilar, *Daniil Sihastrul* de Dimitrie Bolintineanu, precum și fragmentul de mai jos din piesa de teatru *Apus de soare* de Barbu Ștefănescu Delavrancea, apoi alcătuiește un portret literar al domnitorului, așa cum reiese din aceste opere. Ce trăsături morale sunt descrise de toți scriitorii?

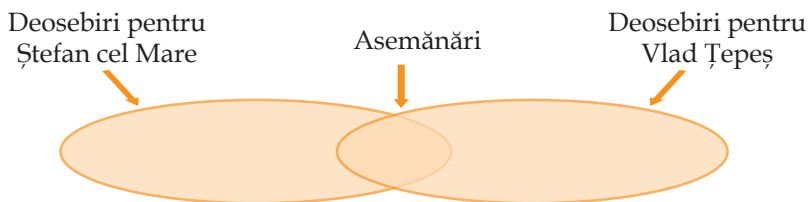
„Țineți minte cuvintele lui Ștefan, care v-a fost baci până la adânci bătrâneți (...), că Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea și nu e a voastră, ci a urmașilor voștri și a urmașilor urmașilor voștri, în veacul vecilor.”

(Barbu Ștefănescu Delavrancea, *Apus de soare*)

Cetatea de scaun a Sucevei

➤ Doi voievozi intrați în istorie – Ștefan cel Mare și Vlad Țepeș: lucrează împreună cu doi colegi sau două colege. Desenați în caiete imaginea de mai jos, apoi completați împreună asemănările dintre cei doi voievozi. Fiecare dintre voi trebuie să scrie deosebirile dintre domnitori. Discutați despre opțiunile voastre, argumentându-vă punctele de vedere:

Reține!

➤ **Mircea cel Bătrân** a deschis seria confruntărilor cu Imperiul Otoman care aveau să fie continuate de **Iancu de Hunedoara**, **Vlad Țepeș** și **Ștefan cel Mare**.

CRONOLOGIE

1386-1418 – domnia lui Mircea cel Bătrân în Țara Românească.

1441-1446 – Iancu de Hunedoara este voievod al Transilvaniei.

1446-1452 – Iancu de Hunedoara este regent al Ungariei.

1456-1462 – a doua domnie a lui Vlad Țepeș în Țara Românească.

1461-1462 – campania antiotomană a lui Vlad Țepeș.

1457-1504 – domnia lui Ștefan cel Mare.

DICTIONAR

A nu avea seamăn = a fi unic.

Baci = păstor, cioban.

Ctitor = întemeietor (al unei biserici sau mănăstiri).

Regent = persoană care ține locul unui rege la cârma unui regat pentru o perioadă.

MIHAI VITEAZUL

Mihai Viteazul

Mihai Viteazul a devenit domn al Țării Românești după ce fusese ban al Craiovei (marele dregător care guverna Oltenia în Evul Mediu). El a reușit să obțină independența țării sale, învingând la Călugăreni, în 1595, armata condusă de Sinan-Pașa. Câțiva ani mai târziu, continuarea luptei antiotomane cerea unitatea Țării Românești, a Moldovei și Transilvaniei, iar Mihai Viteazul nu a ezitat să cucerească și celelalte două țări, așa că a trecut munții în Transilvania în 1599. Moldova a fost adăugată stăpânirii sale în 1600.

Unirea pe care a realizat-o nu a durat mult. După campania de recucerire a Transilvaniei din 1601 plătită de împăratul austriac Rudolf al II-lea, care dorea să stăpânească singur ținutul, Mihai a fost ucis pe Câmpia Turzii.

Exersează

- Menționează o cauză a unirii Țărilor Române de către Mihai Viteazul.
- Precizează o cauză a destrămării unirii realizate de Mihai Viteazul.

Țările Române unite de Mihai Viteazul

- Localizează, pe harta din pagina alăturată, locurile unde Mihai Viteazul a purtat marile sale bătălii: Călugăreni, Giurgiu, Târgoviște și Șelimbăr.
- Citește cu creionul în mână următorul text:

„Sinan-Pașa dădu poruncă să se ducă o oaste mare ca să vină cu ea asupra mea, în Țara Românească. După ce făcu podul (la Giurgiu), veni însuși în Țara Românească și făcu tabără la un sat zis Călugăreni. Eu, chemând numele lui Dumnezeu, mă încăierai cu ei într-o bătălie unde făcui mare pagubă lui Sinan-Pașa (...), căci în lupta aceasta însuși Sinan-Pașa se prăvălise de pe cal într-o mlaștină.”

(Bătălia de la Călugăreni descrisă de Mihai Viteazul)

- Scrie un eseu în care să descrii bătălia de la Călugăreni, așa cum a redat-o Mihai Viteazul.
- Caută opere literare în care să fie descrisă aceeași bătălie. Adu-le în clasă și citește-le colegilor, apoi discutați despre felul în care faptele sunt redată în textele selectate.

Intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia (tablou de Stoica Dumitrescu)

Reține!

- **Mihai Viteazul** a adus sub aceeași stăpânire, pentru prima oară, Țara Românească, Transilvania și Moldova.

CRONOLOGIE

1593-1601 – domnia lui Mihai Viteazul în Țara Românească.

1595 – campania antio-tomană, bătăliile de la Călugăreni, Giurgiu.

1599 – după bătălia de la Șelimbăr, Mihai devine și principe al Transilvaniei.

1600 – Mihai Viteazul adaugă și Moldova stăpânirilor sale.

Toamna anului 1600 – Mihai pierde, pe rând, Transilvania, Moldova și Țara Românească.

9 august 1601 – Mihai este ucis pe Câmpia Turzii.

PORTOFOLIU

Lucrând în echipă cu alți doi colegi, adunați imagini cu domnitorii studiați în această lecție (vederi, decupaje din reviste, fotografii etc.) și integrați-le într-un colaj. Organizați o expoziție-concurs și păstrați colajul câștigător în colțul muzeistic al clasei.

TRANSILVANIA – SPAȚIU MULTIETNIC

În partea de vest a României de azi, în regiunea care avea să fie denumită Transilvania, istoria a adunat populații diferite prin limba vorbită, modul de viață și credințele religioase.

Clujul în Evul Mediu

Românii, care erau cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei, reprezentau, și după cucerirea maghiară, cea mai numeroasă populație, dar pământurile lor au fost confiscate. Pentru valorificarea resurselor acestui ținut a fost adusă populație maghiară. Nu a fost însă suficient, iar noii stăpâni i-au chemat și pe secui și sași.

Cei dintâi veniseră în Europa împreună cu ungurii, dar au rămas un popor diferit, cu un mod de organizare propriu. Ei

au fost așezați, în secolul al XII-lea, în sud-estul Transilvaniei, cu scopul apărării granițelor. Au primit de la regele maghiar dreptul de a-și alege conducerea și de a înființa așezări noi.

În aceleași condiții, pe un pământ locuit deja de români, în sudul Transilvaniei, au fost aduși, de la jumătatea secolului al XII-lea, sașii, etnici germani care aveau obligația de a stimula activitățile economice, de a vinde liber produsele muncii lor și de a apăra granița.

Regele maghiar îi recunoștea ca locuitori cu drepturi depline ai Transilvaniei numai pe maghiari, sași și secui, care erau de religie catolică sau protestantă, nu și pe românii ortodocși.

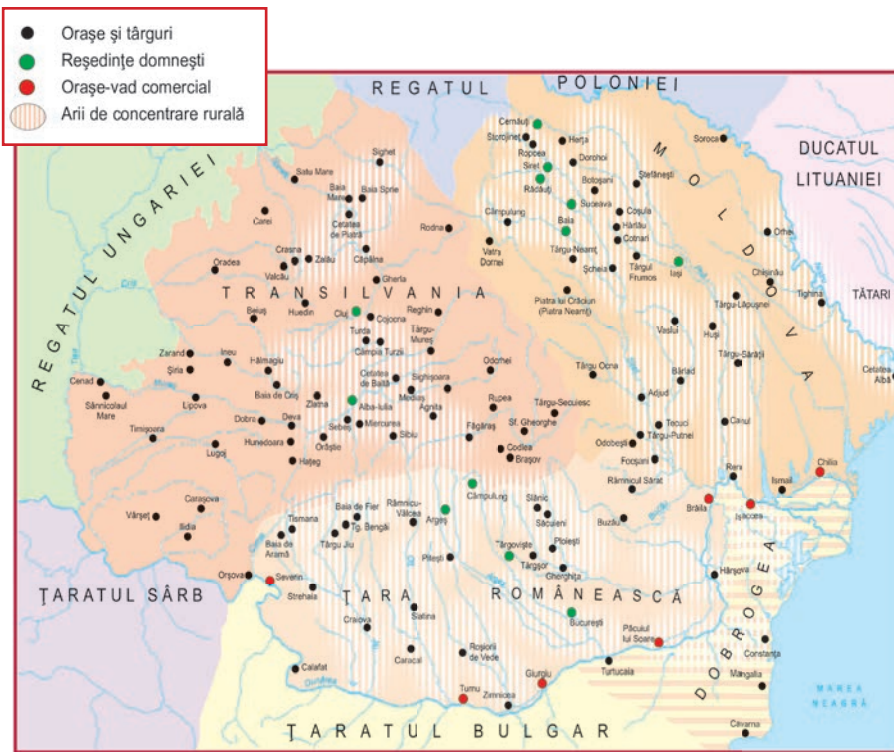
Oradea în Evul Mediu

Breasla cizmarilor (sec. XVI)

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări: unde este situată Transilvania? Ce râuri o străbat? Folosește și cunoștințele dobândite la orele de geografie.
- Numește etniile care locuiesc în prezent în Transilvania. Folosește și cunoștințele dobândite anterior despre comunitatea națională.
- Precizează secolul în care au fost aduși sașii, respectiv, secuii, în Transilvania.

Sate și orașe din Țările Române

JOC DE ROL

Consideră că ești un ghid care prezintă unui grup de turiști străini (interpretați de colegii tăi) cele mai pitorești așezări și peisaje din Transilvania. Ajutat de o hartă geografică sau turistică, de un computer și de cunoștințele tale, convinge-i să facă un tur al acestei părți din țara noastră și prezintă-le câteva trasee pe care le pot urma.

► Citește cu creionul în mână următorul text:

„Corona sau Brașovul (...) e așezat între munții cei mai frumoși și întărit bine cu ziduri, șanțuri și fortificații, are trei suburbii (...) din care pe una o locuiesc românii, pe cealaltă ungurii, și pe a treia sașii. (...) Iar suburbiile împlinesc ce mai rămâne din văi în afara zidurilor. (...) Aproape toată partea ce rămâne din acest loc până chiar printre strâmtoarele munților o ocupă românii. Aici au o biserică unde slujește un preot. (...) Dar în oraș nu sunt primiți să locuiască decât germanii.”

(Georg Reicherstorffer, Brașovul în secolul al XVI-lea)

Răspunde la următoarele întrebări:

- Cine erau locuitorii Brașovului?
- De ce crezi că în oraș nu erau primiți decât germanii?

► În Cluj-Napoca se păstrează Casa Matia unde s-a născut regele maghiar Matei (Matia) Corvin, iar în Piața Unirii este amplasat monumentul care îl reprezintă pe rege. Caută și tu astfel de exemple de monumente dedicate personalităților istorice transilvănene, apoi descrie-le într-o compunere.

Monumentul Matei Corvin

SAT ȘI ORAȘ ÎN TRANSILVANIA MEDIEVALĂ

Satul transilvănean a păstrat până în zilele noastre structura multiethnică a provinciei. Cei mai mulți locuitori erau, în Evul Mediu, țărani liberi, dar lipsiți de pământ și obligați să plătească multe dări nobililor proprietari, regelui și Bisericii Catolice.

Sat românesc medieval

Sașii cultivau pământul cu procedee avansate pentru acele timpuri, iar secuii erau crescători de animale, fiind așezați într-o zonă cu relief muntos. Deși, potrivit legii, pământul aparținea regelui Ungariei, în realitate, marii proprietari erau nobilii și Biserica.

Creșterea dărilor față de stăpânii de pământ a fost cauza principală a mai multor răscoale, care au tulburat Transilvania în

secolele XV–XVI. În situația în care aproape toți locuitorii provinciei trăiau în sate, orașenii reprezentau o minoritate, iar orașele au fost, până la 1400, majoritar germane. Populația lor era alcătuită din meșteșugari (croitori, postăvari, măcelari, cizmari, fierari) grupați în bresle care achiziționau materialele, organizau producția, dar stabileau și prețurile de desfacere, precum și felul în care se vindeau mărfurile.

Orașele transilvănene au avut strânse relații comerciale cu Țara Românească și Moldova, precum și relații politice, de colaborare în lupta antiotomană.

Numeroasele monumente păstrate până în zilele noastre ne permit să apreciem civilizația urbană din Transilvania medievală.

Sighișoara, oraș atestat în secolul al XIII-lea

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
 - Care erau principalele ocupații ale locuitorilor satelor transilvănene medievale?
 - Care era populația majoritară din orașele medievale din Transilvania? De ce? Pentru a răspunde, folosește și cunoștințele dobândite în lecția despre comunitatea națională.
- Menționează un exemplu de relații existente între orașele transilvănene și Țările Române în Evul Mediu.

Reține!

- În Transilvania, **românii** erau cei mai numeroși și cei mai vechi locuitori.
- Cuceritorii au adus în Transilvania **maghiari**, apoi **secui și sași**.
- **Breslele** erau, în Evul Mediu, asociații ale meșteșugarilor organizați astfel pentru a-și apăra interesele.

Exersează

- Citește cu creionul în mână următoarele texte:

„Ca dare anuală, fiecare iobag să fie dator să plătească (...) zece dinari. (...) Ca slujbe, trebuie să facă o zi de coasă sau de seceră și să repare iazurile morilor.”

(Document din 1437)

„Starea iobagilor este felurită, căci unii sunt unguri, alții sași (...), alții (...) slavi, mărturisitori ai credinței creștine. Pe lângă aceștia, mai sunt români, sârbi și bulgari. Și, deși toate aceste popoare (...) s-au bucurat până acum de privilegiul acestei libertăți, să aibă liberă voie să se mute ori de câte ori ar voi de la locul unde sălășluiesc și să se stabilească în alte locuri preferate, din pricina răscoalei” conduse de Gheorghe Doja „au pierdut întru totul această libertate.”

(Ștefan Werböczy, *Tripartitul*)

„Țesătorii, dogarii, olarii, arcarii, croitorii și trăistarii să cumpere dreptul breslei lor cu doi florini, (...) două urcioare cu vin și o masă.”

(Document despre obligațiile meșteșugarilor din 1376)

După ce ai citit textul, răspunde la următoarele întrebări:

- Ce obligații ale iobagilor descrie primul document?
- Din ce etnii făceau parte iobagii din Transilvania?
- Ce bresle sunt numite în cel de al treilea document?
- Cu ce crezi că se ocupau meșteșugarii din fiecare breslă amintită? Folosește un dicționar pentru a-ți verifica răspunsurile.

DICTIONAR

Breslă = asociație medievală de meșteșugari care aveau aceeași meserie.

Dreptul breslei = taxă plătită pentru a deveni membru al unei bresle.

Iobag = țăran fără pământ obligat să lucreze pe domeniul unui nobil și să plătească dări.

Multietnic = care cuprinde mai multe etnii.

Țăran care ară cu plugul de lemn (frescă, sec. XVI).

PERSONALITĂȚI ALE MINORITĂȚILOR

Numeroase scrieri au consemnat aprecieri despre conducătorii politici și oamenii de cultură din rândul minorităților care au conferit prestigiu Transilvaniei.

La începutul secolului al XVI-lea, înfruntarea dintre regele ungar și Imperiul Otoman a impus chemarea la arme, într-o tabără de lângă Buda, și a țăranilor lipsiți de pământ și supuși nobililor, cărora li s-a promis libertatea. S-au adunat astfel peste 40 000 de viitori soldați sub conducerea lui **Gheorghe Doja**, un mic nobil secuic. Când s-a aflat că familiile rămase acasă îndură o mulțime de suferințe din partea nobililor, armata lui Doja s-a întors în Transilvania, spre a-i înfrunța. După lupte care au durat două luni, răscoala a fost înfrântă în fața cetății Timișoara, unde se retrăseseră nobilii. Doja și ceilalți comandanți au fost uciși.

O mare personalitate, în egală măsură științifică și religioasă, a fost cărturarul sas **Johannes Honterus** din Brașov. El a scris în 1543 *Carte de reformă*, ce cuprinde învățămintele de bază ale protestantismului (o religie creștină care se opune Bisericii Catolice), între care și educarea poporului prin învățătură. Marele reformator a întemeiat gimnaziul săsesc din curtea Bisericii Negre din Brașov, care a devenit ulterior un liceu care îi poartă numele și în fața căruia se află statuia fondatorului.

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
 - Cărei minorități îi aparținea Johannes Honterus? Dar Gheorghe Doja?
 - Unde și-a desfășurat activitatea Johannes Honterus?
- Dacă ai în clasă un coleg sau o colegă aparținând unei minorități etnice din țara noastră, propune-i să prezinte clasei o personalitate a minorității sale, despre care a auzit din familie sau de la prieteni, ori despre care a citit.

Biserica Neagră din Brașov

Exersează

► Citește textul de mai jos, un fragment din *Cartea de reforme* a lui Johannes Honterus:

„Am întemeiat pretutindeni din banii obștei școli, care până acum, datorită vitregiei vremurilor, ca și prin delăsare, au fost devastate sau au fost (lăsate) aproape cu totul în paragină.

Dar pentru ca răul acesta să nu se mai întindă la noi, am avut – pe cât ne-a stat în puteri – o grijă deosebită față de tineretul aplecat spre învățătură...

La acestea se mai adaugă și faptul că în toate localitățile ținutului s-au clădit școli corespunzătoare, s-au numit recitori potriviți și s-au dat salarii pe măsură.”

• Scrie o scurtă compunere în care să explici atitudinea față de școală și învățătură a cărturarului. Caută să răspunzi, în cuprinsul ei, și la următoarele întrebări: prin ce acțiuni se manifesta această atitudine? Ce urmări crezi că a avut creșterea numărului de școli?

► Citește cu atenție următorul document în care Ludovic Tubero, un cronicar maghiar din secolul al XVI-lea, prezintă un discurs al lui Doja:

„Nimic nu e mai neplăcut lui Dumnezeu (...) decât ca oamenii să îi înrobească pe oameni. De vreme ce robia nu vine de la natură, ci din nedreptatea norocului și din lăcomia oamenilor, nu e crimă mai mare (...) decât, atunci când, folosind cu nedreptate autoritatea lor, unii îi aruncă în robie crâncenă și grea chiar pe cei care sunt de același neam cu ei.”

• Scrie o scurtă compunere în care să explici ce înțelegea Doja prin robie și care considera că sunt cauzele acesteia.

► *Studiu de caz:* exprimă-ți opinia despre rolul personalităților minorităților etnice în istoria poporului român, în dezvoltarea culturii române. Arată de ce este importantă promovarea ideilor, a realizărilor acestora pentru binele tuturor cetățenilor români.

JOC

Răspunde. Aruncă. Interoghează: așezați-vă în cerc. Unul dintre copii ține în mână o minge pe care o aruncă spre un coleg ales de el, adresându-i acestuia o întrebare referitoare la una din personalitățile studiate. Cel ales trebuie să prindă mingea, să răspundă, apoi să arunce mingea spre alt copil cărui să-i adreseze, la rândul său, o întrebare.

DICTIONAR

Feudal = mare proprietar de pământ, nobil.
Rob = om lipsit de libertate, aflat sub stăpânirea unui nobil, care însă nu avea dreptul să îl omoare.

Gabriel Bethlen

Gabriel Bethlen a fost principe al Transilvaniei între 1613 și 1629. El a mărit teritoriul țării sale, deși depindea de puterea sultanului otoman și de marii proprietari de pământ (feudalii) maghiari. A susținut meșteșugurile și comerțul, a înființat o școală superioară și a sprijinit cultura. În toate, a fost cel mai strălucit conducător maghiar, după Matei Corvin. Iată ce scrie un cărturar care i-a fost contemporan despre Gabriel Bethlen: „În timpul întregii lui domnii, țara a trăit în binecuvântată pace și a fost ferită de orice dușman. Fiecare pătură socială a sporit numeric și a devenit mai importantă, iar populația țării s-a înmulțit. Din țări străine a pus să se aducă în țara sa, fără să țină seamă de cheltuieli, meșteșugari, pietrari, inventatori și învățați.”

János Apáczai Csere a fost unul dintre cei mai de seamă oameni de cultură maghiari din secolul al XVII-lea. El s-a născut la Apața, o localitate din județul Brașov de azi, de care amintește numele său. Rămas orfan de mic, a studiat la Cluj și Alba Iulia, dar și în Olanda, devenind apoi profesor în Transilvania. A scris numeroase lucrări științifice, cea mai cunoscută fiind *Enciclopedia maghiară*, publicată în 1653, prima lucrare enciclopedică scrisă în această limbă. Iată cum explica, în prefața sa, motivul conceperii: „M-am străduit, după puterile mele, să mai umplu uriașul gol care se arată în cărți scrise în limba noastră și astfel tineretul nostru studios să aibă o carte care deapănă firul încâlcit al întregii științe în limba maternă...”

János Apáczai Csere

Enciclopedia maghiară a lui János Apáczai Csere

Exersează

- Răspunde la următoarele întrebări:
 - Care este importanța domniei lui Gabriel Bethlen?
 - Cum a sprijinit acesta cultura?
 - De ce este considerat János Apáczai Csere unul dintre cei mai de seamă oameni de cultură maghiari din secolul al XVII-lea?
- Menționează două asemănări între János Apáczai Csere și Johannes Honterus.

- Copiază tabelul de mai jos în caiet, apoi completează-l, scriind A (adevărat) sau F (fals) în dreptul fiecărui enunț:

	Ajutat de sultanul otoman, Gabriel Bethlen a mărit teritoriul țării sale.
	În timpul domniei lui Gabriel Bethlen, țara a trăit în „binecuvântată pace”.
	János Apáczai Csere a fost unul dintre cei mai de seamă oameni de cultură secui.
	János Apáczai Csere a scris prima enciclopedie în limba maghiară.

- Prezentați, pe grupe, o scurtă caracterizare a celor doi oameni de cultură.

Clujul în secolul al XVII-lea, când János Apáczai Csere învoăta aici.

- Identifică pe o hartă dintr-un atlas școlar localitățile precizate în textul lecției.
- **Explozia stelară:** împărțiți-vă clasa în cinci grupe. Un reprezentant al fiecărei grupe extrage una dintre cele cinci „steluțe” pe care scrie: *Cine? Ce? Unde? Când? De ce?* Fiecare grupă trebuie să formuleze întrebări despre personalitățile studiate care să corespundă „steluței” alese. (Exemplu: „Cine a fost Gabriel Bethlen?”) Colegii din celelalte grupe vor răspunde la întrebări.

DICTIONAR

Contemporan = (aici) din aceeași perioadă istorică.

Prefață = scriere cu caracter explicativ care precede o lucrare științifică sau literară.

CRONOLOGIE

1514 - se desfășoară războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja.

1543 - cărturarul sas Johannes Honterus publică lucrarea *Cartea de reformă*.

1613 - Gabriel Bethlen devine principele Transilvaniei.

1653 - apare *Enciclopedia maghiară* a lui János Apáczai Csere.

ȘTIAI CĂ?

O latură a Castelului de la Hunedoara a fost construită de principele Gabriel Bethlen.

SĂ NE AMINTIM!

1. Scrie Da sau Nu în caseta corespunzătoare fiecărui enunț de mai jos, pentru a arăta dacă acesta este adevărat sau fals:

a) Regele Dromichete a murit ca urmare a izbucnirii unei răscoale.	
b) Împăratul Traian a construit un pod la Sarmizegetusa.	
c) Pentru a nu fi luat prizonier, regele Decebal s-a sinucis.	

2. Completează spațiile libere astfel încât enunțurile următoare să fie corecte:

- îi considera pe geți cei mai viteji și cei mai dreți dintre traci.
- Primele informații despre Burebista se găsesc în scrierile geografului grec
- Războaiele dintre Decebal și Traian au fost relatate de istoricul
- Voievodatul lui Gelu se afla în părțile
- În bătălia de la Posada, românii au fost conduși de

3. Stabilește corespondența între domnitor și țara în care a domnit, punând semnul X în caseta corespunzătoare.

Domnitorul	Țara Românească	Moldova	Transilvania
Gelu			
Dragoș			
Basarab I			
Mircea cel Bătrân			
Iancu de Hunedoara			
Vlad Țepeș			
Ștefan cel Mare			
Mihai Viteazul			

4. Completează tabelul alăturat, notând literele

A, B, C sau D în căsuțele corespunzătoare, astfel:

- **A** pentru etniile din Transilvania;
- **B** pentru județele din Transilvania;
- **C** pentru orașele din Transilvania;
- **D** pentru râurile din Transilvania.

	Alba Iulia
	Cluj-Napoca
	Harghita
	Maghiari
	Mureș
	Sași
	Someș
	Târgu-Mureș

SĂ NE AUTOEVALUĂM!

1. Stabilește corespondența între personajul istoric și țara în care a domnit.

Personajul istoric

- A. Basarab I
- B. Decebal
- C. Iancu de Hunedoara
- D. Ștefan cel Mare

Țara în care a domnit

- Dacia
- Țara Românească
- Moldova
- Transilvania

2. Alege varianta corectă de răspuns, scriind A (adevărat) sau F (fals) în caseta corespunzătoare fiecărei afirmații de mai jos.

A domnit în Țara Românească:		A/F
A.	Matei Corvin	
B.	Mihai Viteazul	
C.	Mircea cel Bătrân	
D.	Vlad Țepeș	

3. Încercuiește litera corespunzătoare răspunsului corect pentru fiecare dintre enunțurile de mai jos:

A. Printre populațiile aduse în Transilvania medievală s-au aflat:

- a. romii b. albanezii c. grecii d. maghiarii

B. Cele trei Țări Române au fost unite pentru prima oară în 1600 de:

- a. Mircea cel Bătrân b. Mihai Viteazul c. Ștefan cel Mare d. Vlad Țepeș

C. O mare personalitate a minorităților naționale din Transilvania a fost:

- a. Gabriel Bethlen b. Vlad Țepeș c. Mircea cel Bătrân d. Ștefan cel Mare

D. Printre orașele din Transilvania se află:

- a. Sibiu b. Bacău c. Craiova d. Vatra Dornei

Autoevaluare

	Suficient ○	Bine ○○	Foarte bine ○○○	Nr. de cercuri	
1.	o corespondență	2-3 corespondențe	4 corespondențe	↓	
2.	o variantă corectă	2-3 variante corecte	4 variante corecte	↓	
3.	un răspuns corect	2-3 răspunsuri corecte	4 răspunsuri corecte	↓	
				2-4 din 9 →	Suficient
				5-7 din 9 →	Bine
				8-9 din 9 →	Foarte bine

Calificativ final:

CUPRINS

<i>Deșteaptă-te, române!</i>	3
Cuvânt-înainte	4
TRECUL ȘI PREZENTUL DIN JURUL NOSTRU	5
Timpul și spațiul istoric. Sursele istorice	6
Trecutul și prezentul familiei mele	10
Viața în comunitatea locală și națională	14
Copilăria de ieri și de azi	18
Popoare de ieri și de azi	20
Cunoașterea lumii prin călători	30
Să ne amintim!	34
Proiect interdisciplinar	35
Să ne autoevaluăm!	36
EPOCI, EVENIMENTE ȘI PERSONALITĂȚI	37
Legende și scrieri ale anticilor despre daci și romani	38
Figuri legendare din trecutul Țărilor Române	42
Voievozi și domnitori români	46
Transilvania – spațiu multietnic	54
Personalități ale minorităților	58
Să ne amintim!	62
Să ne autoevaluăm!	63

PACHETUL EDUCAȚIONAL este compus din:

- ✓ **Manual (carte + CD)**
- ✓ **Caietul elevului**
- ✓ **Ghidul profesorului**

Partener
educațional:

Partener
tipografie:

